

KLIIMAMINISTEERIUM

ENERGEETIKA, MAAVARADE JA VÄLISÕHU PROGRAMM 2025-2028

Sisukord

1. Programmi üldinfo.....	2
2. Sissejuhatus	2
3. Programmi eesmärk, mõõdikud ja rahastamiskava	6
4. Hetkeolukorra analüüs	8
4.1. Energeetika.....	8
4.2. Maavarad.....	11
4.3. Välisõhk	13
5. Olulisemad tegevused/sekkumised.....	15
Energeetika.....	15
Maavarad.....	18
Välisõhk	18
6. Meetmed, programmi tegevused ja teenused.....	19
Meede 1 ENERGIAVARUSTUSE TAGAMINE JA ENERGIATURU KORRALDUS	19
Programmi tegevus 1.1 Energiavarustuse tagamine.....	20
Programmi tegevus 1.2 Soojusenergia tõhus tootmine ja ülekanne	21
Meede 2 TAASTUVENERGIA OSAKAALU SUURENDAMINE LÕPPTARBIMISES	21
Programmi tegevus 2.1 Taastuvenergia osakaalu suurendamine lõpptarbimises	22
Meede 3 MAAPÕUERESSURSSIDE UURIMINE JA KASUTAMINE	23
Programmi tegevus 3.1. Maapõueressursside uurimine, kasutamine ja geoloogia alane kompetents	24
Meede 4 ÕHUKVALITEEDI PARENDAMINE	25
Programmi tegevus 4.1 õhukvaliteedi parendamine	26
7. Programmi juhtimiskorraldus.....	27
Lisa 1. Programmi teenuste kirjeldus	28
Meede 1 Energiavarustuse tagamine ja energiaturu korraldus	28
Programmi tegevus 1.1 Energiavarustuse tagamine.....	28
Programmi tegevus 1.2 Soojusenergia tõhus tootmine ja ülekanne	29
Meede 2. Taastuvenergia osakaalu suurendamine lõpptarbimises	30
Programmi tegevus 2.1. Taastuvenergia osakaalu suurendamine lõpptarbimises	30
Meede 3. Maapõueressursside uurimine ja kasutamine	34
Programmi tegevus 3.1. Maapõue uurimine, kasutamine ja geoloogia alane kompetents	34
Meede 4. Õhukvaliteedi parendamine	36
Programmi tegevus 4.1 Õhukvaliteedi parendamine	36
Lisa 2. Teenuste rahastamiskava	39

1. Programmi üldinfo

Tulemusvaldkond	Kliima, energeetika ja elurikkus
Tulemusvaldkonna eesmärk	Eestis on elurikas loodus, jätkusuutlik energia varustuskindlus, keskkonnateadlik ühiskond ja kliimakindel majandus.
Valdkonna arengukava	Valdkonna arengukava: Energiamajanduse arengukava aastani 2030 (ENMAK) ¹ Muud strateegilised dokumendid: Maapõuepoliitika põhialused aastani 2050 ² Teatavate õhusaasteainete heitkoguste vähendamise riiklik programm aastateks 2020–2030 ³
Programmi nimi	Energeetika, maavarade ja välisõhu programm
Programmi eesmärk	Eestis on hea välisõhu kvaliteet, pidev ja kindel energiavarustus, energiatarbimine on säästlik, maavarad on uuritud ja kasutatud otstarbekalt.
Programmi periood	2025-2028
Peavastutaja (ministeerium)	Kliimaministeerium (KLIM)
Kaasvastutajad (oma valitsemisala asutused)	Keskkonnaamet (KeA), Keskkonnaagentuur (KAUR), Geoloogiateenistus (EGT)
Kaasvastutaja ministeerium ja selle valitsemisala asutused (ühisprogrammi puhul)	-

2. Sissejuhatus

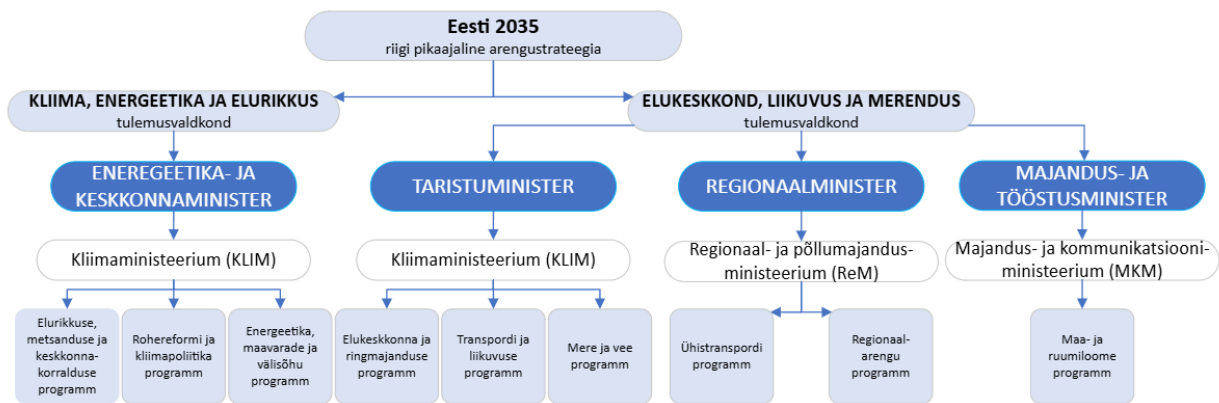
Vabariigi Valitsuse seaduse muudatusega⁴ korraldati alates 01.07.2023 senine Keskkonnaministeerium ümber Kliimaministeeriumiks ja Maaeluministeerium Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumiks. Sellest tulenevalt muudeti ka ministeeriumide valitsemisalade ülesandeid ja valitsusasutuste alluvust. Korraldati ümber ministrite ja ministeeriumide tööjaotus, et viia ellu valitsusliidu poliitilisi eesmärke ja **juhtida tulemuslikult rohereformiga kaasnevate eesmärkide saavutamist**. Tuginedes riigi strateegilise juhtimise metoodikale ning võttes arvesse ministeeriumi põhivaldkondi ja seatud strateegilisi eesmärke, kujundati ümber tulemusvaldkonnad, mille raames ühtselt eesmärgistatavad poliitikavaldkonnad toodi ühise tulemusvaldkonna alla. Valituskabineti 29.02.2024 nõupidamisel kinnitati uuteks Kliimaministeeriumi tulemusvaldkondadeks: „Kliima, energeetika ja elurikkus“ ning „Elukeskkond, liikuvus ja merendus“.

¹ <https://www.riigiteataja.ee/akt/324102017001>

² <https://kliimaministeerium.ee/energeetika-maavarad/maapouepoliitika-pohialused-aastani-2050>

³ <https://kliimaministeerium.ee/energeetika-maavarad/valisohk/ohusaasteainete-vahendamise-programm>

⁴ Leitav eelnõude esitamise süsteemist: <https://eelnoud.valitsus.ee/main/mount/docList/1c5b5551-dfde-411a-a678-4dc8e39be9bd>

Joonis 1. Kliimaministeeriumi põhitegevustega seotud tulemusvaldkonnad ja programmid.

Kliima, energeetika ja elurikkuse tulemusvaldkonna eesmärk on tagada Eestis elurikas loodus, jätkusuutlik energia varustuskindlus, keskkonnateadlik ühiskond ja kliimakindel majandus.

Tulemusvaldkonnas seatud sihtide saavutamiseni jõutakse kolme programmi rakendamisel:

- Elurikkuse, metsanduse ja keskkonnakorralduse programm;
- Rohereformi ja kliima programm;
- **Energeetika, maavarade ja välisõhu programm.**

Tulemusvaldkonna eesmärgid on kooskõlas strateegiadokumendiga Eesti 2035, Energiamajanduse arengukavaga 2030 (ENMAK), Transpordi ja liikuvuse arengukavaga (TLAK), teiste seotud arengudokumentidega ja säästva arengu eesmärkidega.

ENMAK 2030 kirjeldab Eesti energiamajanduse arengu visiooni ning valib sektorite kaupa optimaalseimad lahendusteel lähtudes üldeesmärgist tagada tarbijatele turupõhise hinna ning kättesaadavusega energiavarustus, mis on kooskõlas Euroopa Liidu pikaajaliste energia- ja kliimapoliitika eesmärkidega, samas panustades Eesti majanduskliima ja keskkonnaseisundi parendamisse ning pikaajalise konkurentsivõime kasvu.

Maapõuepoliitika põhialuste kohaselt on eesmärgiks tagada maapõueressursside teaduspõhine ja ressursitõhus uurimine, haldamine ning kasutus, mis on kooskõlas nii Euroopa Liidu Tööstusstrateegia kui ka strateegiliste ja kriitiliste ressursside materjalivoogude tagamise⁵ eesmärkidega.

Soovitud muutused energiamajanduses ja ressursikasutuses ning nendega seotud teistes valdkondades peavad aset leidma eelkõige majanduskeskkonna ja tureguleeratsiooni toel ning riiklike vahenditega sekkumine nende saavutamiseks on erandlik. Programmis ettenähtud meetmete elluviimisel on positiivne mõju Eesti majanduskasvule ja konkurentsivõimele.

Programmist tulenevate tegevuste rakendamine peab tagama ENMAK-st, maapõuepoliitika põhialustest ja välisõhu rahvusvahelisest õigusest ja õhusaasteainete vähendamise programmist tulenevate riiklike ülesannete täitmise.

Energeetika, maavarade ja välisõhu programm (edaspidi programm) on koostatud vastavalt „Riigieelarve seaduse“ § 19 lõikele 5, § 20 lõikele 4 ning on ühtlasi aluseks programmpõhiseks eelarvestamiseks Kliimaministeeriumis (edaspidi ka KLIM) ja selle valitsemisala asutustes. Programmi koostamisel on aluseks võetud „Energeetika ja maavarade programm 2024-2027“ ja „Keskkonnakaitse ja -kasutuse programm 2024-2027“ välisõhu ja maavarade teemasid puudutav osa. Programm on koostatud vastavalt Kliimaministeeriumi struktuurile, kus iga programmi eest vastutab vastava

⁵ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L_202401252

valdkonna asekanstler. Programmi rakendamine tagab valdkonna arenemise, arvestades riigi eelarvestrateegiaga, struktuurivahendite kasutamise rakenduskavaga aastateks 2021–2027, strateegia Eesti 2035 seatud sihtidega, väljatöötamisel oleva kliimaseaduse eelnõu ja muude riiklike tegevuskavadega. Samuti arvestatakse programmi rakendamisel osaliselt kattuvate valdkondade strateegiatega, arengukavade ja muude arengudokumentidega.

Programmi tegevused panustavad järgmistesse riigi pikaajalise arengustrateegia **Eesti 2035** sihtidesse⁶: **inimene** (arukas inimene hindab teadmisi, hoiab ennast, teisi ja (elu)keskkonda ning suhtub toetavalt kõikidesse ühiskonnarühmadesse), ühiskond, **majandus** (Eesti majandus on tugev, uuendusmeelne ja vastutustundlik. Eesti majandus on vastutustundlik inimeste ja looduse suhtes. Siin on paindlikku, uuendusmeelset ja vastutustundlikku ettevõtlust ning ausat konkurentsi soodustav turvaline majanduskeskkond. Kohalike ressursside väärimdamine on kasvanud ja loodusvarade kasutamisel arvestatakse nii elurikkuse säilimise kui ka sotsiaal-majanduslike mõjudega), **elukeskkond** (Eestis on kõigi vajadusi arvestav, turvaline ja kvaliteetne elukeskkond. Elukeskkonna kujundamisel arvestatakse kõigi inimeste vajadustega ning otsustes järgitakse läbivalt kvaliteetse ruumi põhialuseid ja kaasava disaini põhimõtteid, et tagada igaühele nii vaimse, füüsilise kui ka digiruumi ligipääsetavus ja mugavus. Kasutusel on uuenduslikud tehnoloogiad ja looduslähedased lahendused, mis vähendavad ajakulu vahemaade läbimisel ja tagavad hea elukeskkonna terves Eestis. Elukeskkond on kvaliteetne ja seda planeeritakse pärandit ja looduse elurikkust hoidvalt. Inimesed on ruumiteadlikud ning ruumiotsused parandavad nende ühistevõuse ja osaluse võimalusi) ja **riigivalitsemine** (Eesti on uuendusmeelne, usaldusväärne ja inimesekeskne riik).

Programm panustab otseselt Eesti 2035 majanduse ja kliima teemaplokis seatud sihti „Lähme üle kliimaneutraalsele energiatootmisele, tagades energiapuulgeoleku“; ruumi ja liikuvuse teemaplokis seatud sihti „Võtame kasutusele ohutu, keskkonnahoidliku, konkurentsivõimelise, vajaduspõhise ning jätkusuutliku transpordi- ja energiataristu“.

Samuti aitab programm kaasa Eesti 2035 mõõdikute „Taastuvenergia osakaal energia summaarses lõpptarbimises“, „Elamute ja mitteamute energiatarve“ ja „Keskkonnatrendide indeks“ 2035. aastaks seatud eesmärgi saavutamisele.

Programm panustab **ÜRO säästva arengu eesmärkide** saavutamisse:

Programmi elluviimiseks kasutatakse järgmisi **välisvahenditest rahastatavaid meetmeid**:

- **Energeetika**
  - Eesti taastekavast rahastatavad tegevused energeetikas on energiasalvestite pilootprojektid, võrgu tugevdamine, taastuvenergia arendamise kiirendamine, meretuuleparkide kiirendamine, biometaani tootmine, tööstusaladel taastuvelektri kasutuselevõtu hoogustamine, rohevesiniku tervikahela toetus.
  - SF Struktuurivahenditest rahastatakse kolme biometaani sisestuspunkti väljaehitamist ja kaugkütte taristu arendamist.
- **Maavarad**

⁶ [Aluspõhimõtted ja sihid | Eesti Vabariigi Valitsus](#)

- Euroopa Liidu Ühtekuuluvusfondi 2021–2027 rahastatava meetme “Maavarade kaevandamise ja töötlemise pärandmõjude likvideerimine” (edaspidi ka *SF kaevandamise pärandmõjude meede*) toel toetatakse toormete hankimisega seotud hüljatud kaevandusalade ja nendega seotud pärandmõjude likvideerimist, korrastamist, taastamist (sh metsastamist) ja alade kasutuselevõttu, rakendades ringmajanduse põhimõtteid aladel, mis on ohtlikud inimestele ja loomadele või avaldavad negatiivset mõju looduskeskonnale (jäätmete ebaseaduslik ladestamine, risk põhjaveele) ja võimaldaks alad suurema lisandväärtusega kasutusele võtta. Meetme raames on kavandatud taastada kolme tüüpi alasid: mahajäetud ehitusmaavarade karjäärid, varingukohad põlevkivi kaevandusaladel ja mahajäetud turbatootmisalad.
- „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2021–2027 poliitikaeesmärgi nr 6 „Õiglane üleminek“ (edaspidi ka *ÕÜF*) alusel meetme “Nõukogude perioodil suletud kaevanduste varingute ja vajumite likvideerimiseks ning kaevandamisega rikutud ja mahajäetud ehitusmaavarade karjääride korrastamiseks” raames on kavandatud Ida-Virumaa põlevkivi ja teiste maavarade kaevandamise ja töötlemise tulemusena suletud kaevanduste varingute ja vajumite likvideerimine ning kaevandamisega rikutud ja mahajäetud ehitusmaavarade karjääride korrastamine.
- Euroopa Liidu Ühtekuuluvusfondi 2021–2027 erieesmärgi „Ring- ja ressursitõhusale majandusele ülemineku edendamine” raames toetatakse kaevandamis- ja tööstusjäätmete ringmajanduse alaseid teavitusi ja koolitusi ning lahenduste rakendamiseks suunatus uuringuid.
- Euroopa Liidu teaduse ja innovatsiooni programmist Horizon Europe rahastatakse EGT-TWINN projekti, mille eesmärgiks on kaasa aidata multidistsiplinaarsete geoloogiauuringute arendamisele Eestis ning võimaldada Eesti Geoloogiateenistusel tõsta geoloogide poolt läbiviidavate teadus- ja rakendusuuringute taset.
- Keskkonnageoloogilisi ja põhjavee alaseid uuringuid aitavad rahastada rahvusvahelised projektid EU-WATERRES, LIFE IP CleanEst, Life SIP AdaptEst
- EMODnet projektiga koondatakse Euroopa tasandile olemasolevad meregeoloogilised andmed.
- Euroopa Horizon programmi Water4All partnerluse projektiga SecuCoast uuritakse aastatel 2025–2028 põhjavee mõju merekeskkonnale Soome lahe testaladel.
- Välisõhk
  - Euroopa Liidu perioodi 2021–2027 Euroopa Regionaalarengu Fondist rahastatava meetme „Elamute liitumine kaugküttevõrkudega või tahkel kütusel põhineva kütteseadme uuendamine” elluviimine.
  - Euroopa Liidu perioodi 2021–2027 Euroopa Regionaalarengu Fondist rahastatava meetme “Õhukvaliteedi seirevõrgustiku arendamine ja täiendamine ning asukohapõhise terviseriski hinnangute süsteemi loomine” elluviimine.

Rohkem infot leiab erinevate perioodide programmide ja aruannete kohta nii Kliimaministeeriumi kui ka Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi kodulehelt⁷.

⁷ Tegevuspõhine riigieelarve Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi lehel (arhiiv kuni 2023—2026): <https://www.mkm.ee/ministeerium-uudised-ja-kontakt/strateegiline-juhtimine/tegevuspohine-riigieelarve>; KLIM: www.kliimaministeerium.ee

3. Programmi eesmärk, mõõdikud ja rahastamiskava

Programmi eesmärk:

Eestis on hea välisõhu kvaliteet, pidev ja kindel energiavarustus, energiatarbimine on säästlik, maavarad on uuritud ja kasutatud otstarbekalt.

Eestis on tagatud pidev energiavarustus ja energiaturu areng ning Eesti energiavarustus ja -tarbimine on säästlikum. Maapõue ja seal leiduvaid loodusvarasid uuritakse ning kasutatakse Eesti ühiskonnale võimalikult suurt väärtust looval moel, arvestades keskkonnanalaseid, sotsiaalseid, majanduslikke, geoloogilisi ja julgeoleku aspekte. Eestis on hea välisõhu kvaliteet, vähendades õhusaastet ja sellega seonduvat tervisemõju.

Eesti energiamaajanduse ning maapõueressursside haldamise ja kasutamise areng peab olema kooskõlas ELi pikaajaliste energia- ja kliimapoliitika eesmärkidega, panustama Eesti majanduskliima ja keskkonnaseisundi parendamisse ning pikaajalise konkurentsivõime kasvu.

Joonis 2. Programmi struktuur Programm koosneb neljast meetmest ja viiest programmi tegevusest.

Tabel 1. Programmi mõõdikud ja sihttasemed

Mõõdik/Sihttase	Tegelik (2023)	2025	2026	2027	2028
Soodsa hinnaga ja keskkonnanõudeid arvestav kütuste ja energia kättesaadavus tarbijale Allikas: Maailma Energeetikanõukogu	ABA	ABA	ABA	ABA	ABA
Maapõueressursside uurimine ja haldamine on teaduspõhine (jah/ei) Allikas: Maapõuepoliitika põhialused aastani 2050	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah
Välisõhu saasteainete heitkoguste vähenemine võrreldes aastaga 2005, % Allikas: Keskkonnaagentuur	Vähendamise muutus aastal 2022: SO ₂ 80,8; NO _x 48,7; LOÜ 26,6; PM _{2,5} 40,4; NH ₃ 3,5.	SO ₂ 32; NO _x 18; LOÜ 10; PM _{2,5} 15; NH ₃ 1	SO ₂ 32; NO _x 18; LOÜ 10; PM _{2,5} 15; NH ₃ 1	SO ₂ 32; NO _x 18; LOÜ 10; PM _{2,5} 15; NH ₃ 1	SO ₂ 32; NO _x 18; LOÜ 10; PM _{2,5} 15; NH ₃ 1

Energeetika

Programmi mõõdik on Maailma Energeetikanõukogu poolt välja arendatud riikide energiapoliitika jätkusuutlikkuse indikaator *Energy Trilemma Index*, mis iseloomustab riigi energiamajandust läbi kolme aspekti: energiapuudus, energia kättesaadavus ja taskukohasus ning energeetika keskkonnamõju. Antud indeksi alusel oli Eesti energia jätkusuutlikkuses 2013. aastal 129 WEC liikmesriigi seas 68. kohal, 2019. aastal 128 riigi järjestuses 30. kohal ja 2020. aastal 108 riigi järjestuses 26. kohal. Eestist ees olid aastal 2020 nii Läti ja Leedu kui Skandinaaviamaad. **2023. aastal oli Eesti koos Saksamaaga 126 riigi järjestuses 7. kohal (ABA⁸)⁹**, ületades lähiaastateks seatud sihttaset. Läti oli 2023. aastal 19. ja Leedu 24. kohal. Eesti koondindeksi heasse tulemusse panustavad siin nii energiapuuduse kui ka energeetika keskkonnamõju järjest paremad tulemused, energia kättesaadavuse tulemus on läbivalt olnud väga hea.

Maavarad

Vastavalt Eesti Vabariigi põhiseadusele on loodusvarad ja loodusressursid rahvuslik rikkus, mida tuleb kasutada säästlikult. Maapõues olevad ressursid on vajalikud Eesti majandusarengule, olles seega olulised kogu ühiskonnale tervikuna. Riik kui maapõues leiduvate ressursside uurimise ja kasutamise koordineerija peab kindlustama, et varadega käiakse ümber säästlikult ja heaperemehelikult. Täna kaevandatakse Eestis põlevkivi ja turvast ning looduslikke ehitusmaterjale nagu liiv, kruus, lubja- ja dolokivi ning savi.

Seoses hoonete energiatõhususe parandamise ja rekonstrueerimisega on kasvanud ka nõudlus ehitustegevuseks kasutatava materjali, sh looduslike maavarade järele. Nende pidev ja samas säästlik kasutamine suurenenud mahus vajab aga samuti analüüse ja lisauuringuid.

Rohepöörde kontekstis mitmekordistub paljude toormete, näiteks haruldaste muldmetallide ja akumetallide, vajadus võrreldes fossiilsetel kütustel põhineva majandusmodeliga (Rahvusvahelise Energiaagentuuri raporti põhjal). Eestis leidub kriitilisi toormeid (eelkõige haruldaste muldmetallide ja akumetallidena) fosforiidis, graptoliitargilliidis, dolokivis, kristalses aluskorras ja tööstusjäätmetes. Samas ei ole Eesti riikliku tähtsusega strateegiliste maavarade, sh EL kriitiliste toormete nimekirja kuuluvate ressursside uuritus praegu piisav, et võimaldada sektori arendustega edasi minna ja väärtusahelas lisandväärtust suurendada.

Samas selliseid maapõueressursse praegu ei kaevandata. Nendeks on näiteks fosforiit, graniit, graptoliitargiliit ja rauamaak. Riigile on oluline saada ülevaade olemasolevatest ressurssidest, nende väärindamise võimalustest, saadavate toodete konkurentsivõimekorrast, maapõue kasutamisega kaasnevatest keskkonna- ja tervisemõjudest ja georiskidest.

Välisõhk

Kõik teatavate õhusaasteainete riiklike heitkoguste vähendamise direktiivis (NEC direktiivis) aastaks 2022 sätestatud vähendamise kohustused on Eestil täidetud. Meie suurim väljakutse on eelkõige ammoniaagi heitkoguste vähendamine. Ammoniaagi heitest ligi 90% on seotud põllumajandusega (loomakasvatus, mineraalväetiste kasutus). Samas on võrreldes viimase paari aastaga vähenemise protsent suurem, seda eelkõige sigade arvu ja mineraalväetiste kasutamise vähenemisega. 2030.

---

⁸ Iga indeksi täht väljendab riigile antud hinnet vastavas kategoorias. Esimene täht kirjeldab energiapuuduse olukorda riigis, teine energia kättesaadavust ning taskukohasust ning kolmas energeetika keskkonnamõju. Tähega "A" kirjeldatakse tulemust positsioonilt esimese 25% riikide seas – st parim tulemus kõigis kategooriates oleks väljendatud kui AAA. Kõige kehvem tulemus väljendatakse tähega „D“ positsioonilt viimase neljandiku riikide seas. (The value of the grade depends on which quartile the country's score falls into: Grade A: top 25% countries; Grade B: between top 25% and 50%; Grade C: between 50% and 75%; Grade D: between 75% and 100% <https://www.worldenergy.org/publications/entry/world-energy-trilemma-index-2022>)

⁹ [World Energy Trilemma 2024. Full Report.pdf \(worldenergy.org\)](https://www.worldenergy.org/publications/entry/world-energy-trilemma-index-2022)

aastal võib probleemiks osutuda lenduvate orgaaniliste ühendite (LOÜ) vähendamise protsendi saavutamine, kuna heite trend on pigem ülespoole.

Tabel 2. Programmi rahastamiskava

Programmi rahastamiskava	Eelarve	Eelarve prognoos		
	2025	2026	2027	2028
Programmi kulud:	-77 028 976	-117 800 729	-25 324 806	-21 595 404
Meede 1: Energiavarustuse tagamine ja energiaturu korraldus	-16 622 011	-8 485 473	-2 847 802	-2 223 511
Programmi tegevus 1.1: Energiavarustuse tagamine	-894 143	-821 039	-803 858	-809 975
Programmi tegevus 1.2: Soojusenergia töhus tootmine ja ülekanne	-15 727 868	-7 664 434	-2 043 944	-1 413 535
Meede 2: Taastuvenergia osakaalu suurendamine lõpptarbimises	-33 736 479	-88 291 073	-3 136 566	-807 845
Programmi tegevus 2.1: Taastuvenergia osakaalu suurendamine lõpptarbimises	-33 736 479	-88 291 073	-3 136 566	-807 845
Meede 3: Maapõueressursside uurimine ja kasutamine	-9 715 233	-5 526 232	-5 709 804	-3 630 111
Programmi tegevus 3.1: Maapõue uurimine, kasutamine ja geoloogia alane kompetents	-9 715 233	-5 526 232	-5 709 804	-3 630 111
Meede 4: Õhukvaliteedi parendamine	-16 955 252	-15 497 951	-13 630 633	-14 933 937
Programmi tegevus 4.1: Õhukvaliteedi parendamine	-16 955 252	-15 497 951	-13 630 633	-14 933 937

4. Hetkeolukorra analüüs

Energeetika, maavarade ja välisõhu programm jaguneb neljaks meetmeks:

- 1) Energiavarustuse tagamine ja energiaturu korraldus;
- 2) Taastuvenergia osakaalu suurendamine lõpptarbimises;
- 3) Maapõueressursside uurimine ja kasutamine;
- 4) Õhukvaliteedi parendamine.

Meetmete ja programmi tegevuste valikul on lähtutud Kliimaministeeriumi põhimääruses sätestatud tegevustest ja programmi eesmärkidest.

4.1. Energeetika

Strateegia Eesti 2035 tegevuskavas toodud muutuste ja väljatöötamisel oleva kliimaseaduse eesmärkide saavutamisel on **energeetikas kõige suuremad fookused energiajulgeoleku, sh varustuskindluse tagamine ja taastuvenergiale üleminek**. Suuremahulise taastuvenergia lisandumiseks võrku Taastuvenergia 100 eesmärgi täitmiseks 2030. aastaks, on oluline arendada võrgu

võimekusi planeeritult ja juba ette. Lisaks tähendab põlevkivi tootmisvõimsuste vähenemine Ida-Virumaal ja hajatootmise hüppeline kasv, eeskätt rannikualadel ja saarte piirkondades, võrgu teatavat ringistruktureerimist. Võrgu kiiremaks ja efektiivsemaks arendamiseks ning liitumiskulude kontrolli alla hoidmiseks on välja töötatud põhivõrgu liitumise reformi eelnõu, mis laiendab arenduskohustust ja kehtestab fikseeritud liitumistasud. Põlevkivi põhisest elektritootmisest järk-järguline väljumine koos vahelduva iseloomuga taastuvenergia võimsuste kasvuga, loob väljakutse piisava juhitava tootmisvõimsuse tagamise osas. Põlevkivi tootmisvõimsused ei ole turul enam konkurentsivõimelised ning sulguvad kiires tempos, 2035. aasta lõpuks on planeeritud põlevkivi kasutamine lõpetada elektritootmiseks, sealjuures vajab Eesti elektrisüsteem 2024. a seisuga 1000 MW juhitavat võimsust ja 2035. a vaatest juba minimaalselt 1200 MW. Süsteemihalduril Elering on 2024. aastal avatud hange täiendava kuni 500 MW juhitava võimsuse juurde hankimiseks sagedusreservide turu vastu. Hanke tulemused selguvad 2025 suvel. Lisaks on plaanis hoida ülejäänud juhitava võimsuse vajadust, mis turu kaudu ei tule, üleval täiendavate reservi meetmetega. Selleks on saadetud Riigikokku saartalituse võimekuse meetme eelnõu, mis võimaldaks 2026. aastast rahastada juhitavate võimsuste tööhoidmist saartalituse võime tagamise vastu. Käimas on ka läbirääkimised Euroopa Komisjoniga riigiabi loa saamiseks 2027. aastast strateegilise reservi loomiseks.

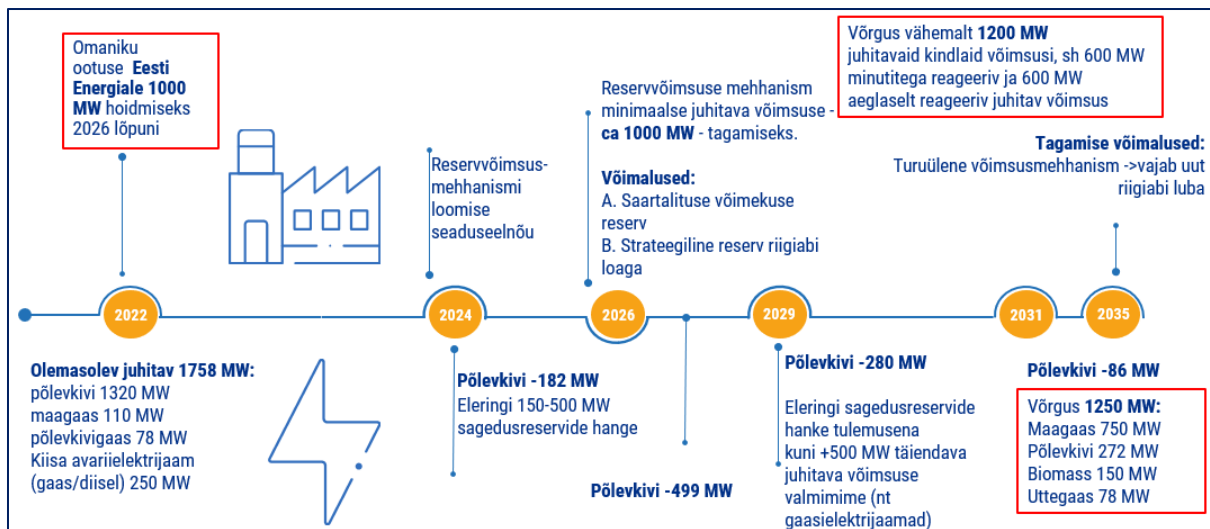
Elektrisüsteemi sünkroniseerimine Mandri-Euroopa sagedusalaga on planeeritud 2025. a veebruaris, kuid rahastusprojektina jääb projekt ülesse veel kuni 2030. aastani, kui valmib Leedu-Poola täiendav maismaa ühendus. Antud projekti raames on plaanis tugevdada ka Baltikumi maismaataristu vastupanuvõimet, ning hankida selle jaoks uut rahastust Euroopa ühishuviprojektide CEF rahastusest. Täiendavalt on oluline ka merealuse taristu vastupanuvõime tõstmine, mille osas on käimas koostöö Soomega, plaan laiendada antud formaati Läänemere üleseks, lisaks on käimas Merehundi projekt merealuse seiresüsteemi lahenduste piloteerimiseks.

Suuremad väljakutsed:

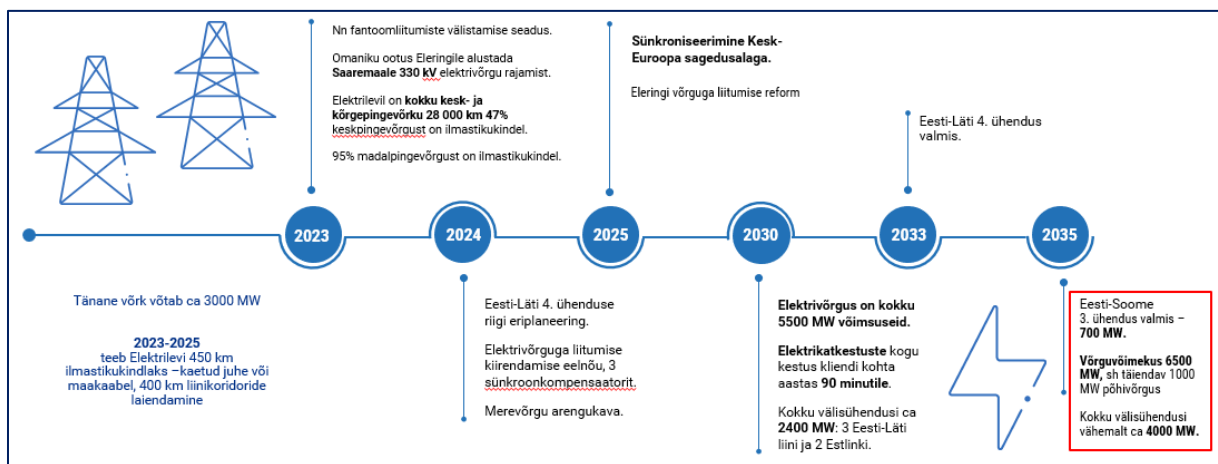
1) Energiajulgeoleku tagamiseks elektrivõrgu sünkroniseerimise järgselt 2025. aasta alguses Kesk-Euroopa sagedusalaga süsteemi tehniliste vajaduste täismahus valmisaamine hiljemalt 2025. aasta lõpuks; elektrivõrgu arendamine kasvavale hajatootmise, salvestuse, laadimise jms nõudmistele vastavaks; maagaasile alternatiivide leidmine; 1000 MW juhitava (tootmis- ja/või salvestus) võimsuse olemasolu tagamine ja vajadusel selle hankimiseks täiendavate meetmete kasutamine juhul kui turg ei too piisavat mahtu juhitavaid võimsusi (uus võimsusmehhanism); kriisideks valmisoleku parandamine (sh küber- ja hübriidohtude maandamine, taristu seire, kiirem parandamise võimekus, rahvusvahelised koostöö formaadid)¹⁰, fossiilsete vedelkütuste asendamisel alternatiivkütuste kasutuselevõtt, transpordisektori vedelkütuste varu hoidmine nõutud tasemel.

---

¹⁰ <https://valitsus.ee/media/6153/download>

Joonis 3. Varustuskindluse jaoks vajalike juhitavate tootmisvõimsuste tagamise olulisemad tegevused

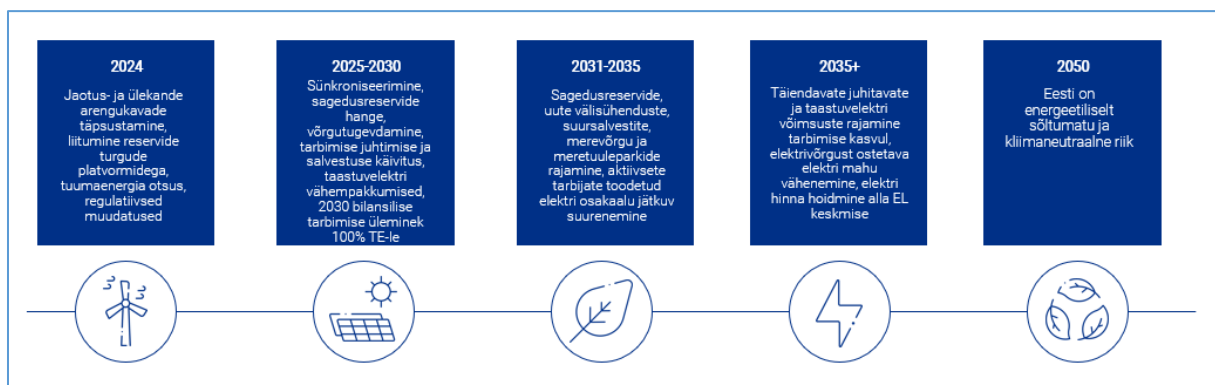
Joonis 4. Elektirivõrgu arendamise jaoks vajalikud olulisemad tegevused

2) **Taastuvenergia osakaalu suurendamisel** on suurimaks väljakutseks riikliku taastuvenergia eesmärgi täitmine ja piisavas mahus uute taastuvenergia tootmisvõimsuste rajamine. Energiamaajanduse korralduse seadusega (EnKS) võttis Eesti endale 2022. aastal kohustuse, et aastaks 2030 moodustab taastuvenergia vähemalt 65% riigisisest energia summaarsest lõpptarbimisest ja elektrienergia summaarsest lõpptarbimisest peab taastuvenergia moodustama vähemalt 100% ning soojuse summaarsest lõpptarbimisest vähemalt 63%. Transpordis kasutatud taastuvenergia peab aastaks 2030 moodustama vähemalt 26% selles sektoris tarbitud energiast või tuleb vähendada kasvuhoonegaaside heidet vähemalt 14,5% võrreldes aasta 2010 KHG mahukusega (so 94,1 g CO₂ekv/MJ). Sellega seoses on vaja kiirendada uute taastuvenergia võimsuste kasutuselevõttu ja seeläbi suurendada taastuvatest energiaallikatest toodetud energia osakaalu energia summaarsest lõpptarbimisest. Kiirendada tuleb loamenetlustega seonduvat haldusmenetlust ning luua eeldused roheenergia tarbimise kasvuks. 2024. aastal valmistati ette maismaa- ja meretuulele suunatud vähempakkumisi, mille tootmisrajatised valmiks 2029-2033 aasta vahel.

3) **Eesti energia varustuskindlus on tagatud:** ELis on Eesti sõltuvus energiakandjate impordist hetkel üks väiksemaid, lisaks põlevkivile kindlustab omamaiste energiaallikate kõrge osakaalu taastuvenergia – biomass, tuul, päike ja soojuspumpade abil saadud soojus. Arvestama peab samas, et põlevkivi plokid ei ole turul enam konkurentsivõimelised ja on järk-järgulises sulgemises.

Elektrienergia, gaasi, vedelkütuste ja tahkekütuste pakujate paljus on taganud tarbijatele turupõhised energiahinnad. Kaugkütte hinnaregulatsioon on taganud jätkusuutliku kaugküttesüsteemide toimimise, kus on tarbijate ja teenusepakujate huvid tasakaalustatud. Pikas plaanis tuleb Eesti energiamajanduses ja maapõue kasutamisel järjepidevalt tegeleda energeetika ja maavarade kasutusest tingitud keskkonnamõjude vähendamisega, tõhusama ning säästlikuma energiatarbimise ja -tootmise edendamisega ja varustuskindluse hoidmisega kõrgel tasemel. Põhivõrguettevõtte Eleringi varustuskindluse aruanne¹¹ näitab, et alates 2027. aastast on risk Eesti varustuskindluse normi (LOLE) mitte täita (põhjus põlevkivi plokkide sulgemine ja uute juhitavate võimsuste turupõhise juurdekasvu puudus). See tähendab, et tuleb **rajada reservvõimsuste mehhanism**, nagu kajastatud joonisel 3, millega tagada varustuskindluse normi täitmiseks vajalike juhitavate võimsuste ülevälhoidmine süsteemis ka peale 2027. aasta algust.

- 4) **Sünkroniseerimine** Mandri-Euroopa elektrisüsteemiga toimub kiirendatud ajakava alusel 2025. aasta veebruaris. Sünkroniseerimise järgselt tuleb jätkata kõigi Mandri-Euroopa sünkroonala põhimõtete ülevõtmisega ja selleks vajalike tehniliste lahenduste arendustega. Täismahus peavad tehnilised lahendused olema valmis hiljemalt 2025. aasta septembris, kui lõppeb Mandri-Euroopa sünkroonala poolt meile võimaldatud sünkroniseerimise proovitalitus ja saavutatud peab olema sünkroonala täisfunktsionaalsused. Projekt kestab aga kuni 2030. aastani kui valmib teine Leedu-Poola ühendus (Harmony Link). Projekti käigus taotleavad Balti ja Poola süsteemihaldurid ka täiendavat rahastust kriitilise elektritaristu vastupanuvõime tõstmiseks täiendavate investeeringute tegemiseks.

Joonis 5. Kliimaneutraalsele energiatootmisele üleminekul vajalikud olulisemad tegevused

4.2. Maavarad

Eesti vajab jätkuvalt maapõueressursse ja toormeid, et tagada Eesti majandusareng. Tähtis on nii maapõueressursside uurimine kui ka kasutamine, mis toimub võimalikult väikse kasvuhoonegaaside heitega ning kaevandamise ruumiline planeerimine ning vastava õigusruumi loomine. Lisaks on oluline tagada kaevandatud alade korrastamine, ning tõsta arendajate motivatsiooni kaevandatud alade senisest kiiremaks korrastamiseks ja parimate võimalike tehnikate juurutamiseks, mis aitaks vähendada nii mäetööstuse kui mahajäetud ja kuivendatud turbatootmisealadelt tekkivat keskkonnamõju. Seejuures on maapõueressursside kasutamise suunamisel oluline lähtuda ressurssidest võimalikult suure lisandväärtuse saamisele ja kohapealsele väärdandamisele pidades silmas, et toodete tootmisega seotud keskkonnahäiring oleks minimaalne ja need tooted leiaksid kasutust ringmajanduse põhimõtetest kuni toote elutsükli lõpuni.

Maakasutuse jätkusuutlikkuse edendamiseks tuleb tagada kaevandatud alade korrastamine, sealhulgas ka vanad mahajäetud karjäärid, mahajäetud või ammendunud turbatootmisalade

¹¹ https://www.elering.ee/sites/default/files/2023-12/Elering_VKA_2023_WEB.pdf

taastamine märgalaks või metsamaaks ja vanade kaevanduste varingud ning vajumid, mis võivad olla ohtlikud nii inimestele kui ka keskkonnale ja takistavad maa otstarbekat kasutamist.

Maapõueressursside kasutamine peab toimuma jätkusuutlikult ja kaevandamisloa andmine avatud menetluse põhimõtetest lähtuvalt ning maavaradega seotud teave tuleb hoida kaasaegsete infosüsteemide kaudu pidevalt kättesaadav ja ajakohane. Turba kaevandamisel ja kasutusel on oluline luua suuremat lisandväärtust kaubastatava toorme osas, mida eksporditakse väljaspoole Eestit. Samuti eelistada turba suuremat kasutust Eestis. Oluline on jätkuvalt leida põlevkivi töötlemisel tekkivatele jäätmetele, tuhale ja aherainele, aga ka poolkokside, efektiivset rakendust ja suurendada taaskasutust. Selleks on vajalik kaardistada tekkinud jäätmete kogus ja koostis ning jätkata uuringutega, mis toetavad põlevkivi kaevandus- ja tööstusjäätmete taaskasutust, otsese toormena või teisese toormena, kasulike komponentide eraldamiseks ja kasutuselevõtuks. Oluline on analüüsida, kas ja millistel tingimustel on võimalik kasutada riiklikel taristuobjektidel aherainet.

Maapõuealane info on pidevas muutumises. Avalikkust tuleb informeerida maapõue kasutamisega seonduvast pidevalt ja objektiivselt ning teave hoida kättesaadavana. Samuti tuleb välja töötada ja rakendada õiglase riigitulu kogumise regulatsioon ning aidata korraldada maapõuealase info ja geoloogiliste materjalide säilitamist ja kättesaadavaks tegemist. Maapõue kaitse ja kasutamise tagamiseks on oluline jätkata maapõue poliitika kujundamise ja rakendamisega (sh loastamine ja järelevalve). Selleks on oluline jätkata ministeeriumi ja valitsuse valdkonnapoliitiliste otsuste ja nende rakendamisega ning vajadusel osaleda EL-i otsustusprotsessis.

2022. a sügisel kinnitati HTMi ja MKMi ühise Teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse (TAIE) arengukava alusel **maapõueressursside teekaardid**. 2023. a alustati HTM-MKM teadus- ja arendusprogrammide toetusmeetme väljatöötamisega, kus üheks valdkonnaks on maapõueressursside väärindamine. KLIM osaleb maapõueressursside TA tegevuses, eelkõige eesmärgiga tagada uuringute läbiviimisel suund, kus projekte käsitletakse maavara efektiivse kasutamise põhimõtetest lähtuvalt.

Ohutu elukeskkonna tagamiseks on vajalik **korrastada vanad allmaakaevandamisega seotud varingud ja vajumid ning korrastamata ehitusmaavarade karjäärid**. Perioodil 2023-2026 on kavandatud korrastustööd ÖÜFi raames, kuid mahajäetud karjääride, ammendunud turbatootmisalade või jääksoode, varingute ja vajumite korrastamisega seotud tegevused on planeeritud perioodile 2021–2030. a SF kaevandamise pärandmõjude meetmest. Arvestades projekti eelarvet tuleb mahajäetud turbaalade ja ammendatud turbatootmisalade taastamiseks tagada aga täiendavaid vahendeid ja eelarve, et täita LULUCF sektoris seatud kliimaeesmärgid. Seetõttu on vaja ka rakendada meetmed kasvuhoonegaaside heite vähendamiseks ja töötada välja riigisisesed eriheitetegurid taastumisel ja taastatavatele endistele kaevandamisest mõjutatud turbaaladele, mis on ammendatud. Hiljemalt 2027. a on kavas vastu võtta maapõueseaduse muudatused, mille väljatöötamiskavatsuse (VTK) käigus töötatakse välja kaevandatud alade korrastamise tagamise ja osalise korrastamise parim süsteem. Kaevandamise ja maapõue kasutamisega tekitatud kahju hindamise ja hüvitamise jaoks on vajalik kujundada kahju hindamise lähtealused ja meetmed kahju hüvitamiseks, kui kaevandamisega ja maapõue kasutamisega on tekitatud kahju rohkem kui kümme aastat pärast kaevandamisloa kehtivuse lõppemisest.

Kasvav toormete, näiteks akumetallide, vajadus võrreldes fossiilsetel kütustel põhineva majandusmudeliga (Rahvusvahelise Energiaagentuuri raporti¹² põhjal). Eestis leidub kriitilisi toormeid (eelkõige haruldaste muldmetallide ja akumetallidena) fosforiidis, graptoliitargilliidis, kristalses

---

¹² The Role of Critical Minerals in Clean Energy Transitions, IEA, 2021.
<https://iea.blob.core.windows.net/assets/24d5dfbb-a77a-4647-abcc-667867207f74/TheRoleofCriticalMineralsinCleanEnergyTransitions.pdf>

aluskorras ja tööstusjäämetena¹³. Samas ei ole Eesti riikliku tähtsusega strateegiliste maavarade, sh EL kriitiliste toormete nimekirja kuuluvate ressursside uuritus praegu piisav, et võimaldada sektori arendustega edasi minna ja väärtusahelas lisandväärtust suurendada.

Seoses hoonete energiatõhususe parandamise ja rekonstrueerimisega **on kasvanud ka nõudlus ehitustegevuseks kasutatava materjali**, sh looduslike maavarade järele. Nende pidev ja samas säästlik kasutamine suurenenud mahus vajab aga samuti analüüse ja lisauuringuid. 2021. aasta detsembris algatas Vabariigi Valitsus Harju maakonna maavarade teemaplaneeringu, mis valmib 2025. aastal. Kavandatud on aastatel 2024-2026 algatada kahe järgneva maakonna maavarade teemaplaneeringud.

Turba kasutusel tuleb alates 2035. aastast luua toodetud turbast suurem lisandväärtus Eestis kohapeal, et eksportida saaks suurema lisandväärtusega tooret. Turba nõudlus maailmaturul on kasvutrendis ja nõudlus on tihedalt seotud rahvastikuarvu ja toiduvarustuskindluse tagamisega. Seetõttu on vajadus turba-alade revisjoniks, et saada objektiivsem hinnang aiandusturba paiknemise, koguste ja kaevandamisväärsuse kohta olemasolevates turbamaardlates.

4.3. Välisõhk

Eestile on aastateks 2020 ja 2030 seatud õhusaasteainete heitkoguste vähendamise kohustused järgmistele saasteainetele: vääveldioksiid (SO_2), mittemetaansed lenduvad orgaanilised ühendid (LOÜ), ammoniaak (NH_3), eriti peened osakesed ($\text{PM}_{2,5}$) ja lämmastikoksiidid (NO_x). Nende eesmärkide saavutamiseks koostas Keskkonnaministeerium teatavate õhusaasteainete heitkoguste vähendamise riikliku programmi aastateks 2020–2030. Võrdluses 2019. aastaga on peamiste saasteainete (v.a ammoniaak ja lenduvad orgaanilised ühendid) heitkogused vähenenud seoses kõrgel püsinud KHG lubatud heitkoguse ühiku turuhinnast tingitud elektri toodangu vähenemisega (-41%) ning tolmpõletuskateldest vähem saastavamate keevkihtkatelde tööaja osakaalu suurenemisega elektrijaamades. Eesti Energia hinnangul oli 2020. aasta toodangu languse taga ka COVID-19 pandeemiast tingitud väiksem energianõudlus, mida võimendas pehme talv ja Põhjamaade hüdroenergia rohkus rahvusvahelisel turul. Lisaks mõjutas lämmastikdioksiidi heidet klinkri tootmise lõpetamine Kundas ning uute sõidukite arvu ja kasutamise osakaalu järjepidev kasv.

Keskkonnakaitseluba omavate käitiste 2021. aasta välisõhu saastamisega seotud tegevuste aastaaruannete esialgsete andmete põhjal elektrijaamade vääveldioksiidi heide küll 2020. aastaga võrreldes mõnevõrra kasvas. Põhjuseks on elektrituru olukord, mis tõi möödunud sügistalvel kaasa põlevkiviõli suurema kasutuse. Heitkoguste vähendamise eesmärgi täitmist see tõus siiski ei mõjuta.

Eesti täitis 2021. aastal Euroopa Komisjoni poolt aastateks 2020–2029 seatud heitkoguste vähendamise eesmärgid ning on hetkel täitmas ka 2030. aastaks seatud eesmarke enamuste saasteainete puhul, seega on seni rakendatud vähendamismeetmed olnud tõhusad. Jätkuvalt on suurimaks väljakutseks ammoniaagi heitkoguse eesmärgi täitmise hoidmine, mis sõltub võimekusest võtta põllumajandustoodangu (loomade arv, väetiste kasutus) kasvuga samaaegselt kasutusele vähem saastavaid tehnoloogiaid (sõnnikuhoidlate katmine, vedelsõnniku sisestuslaotus, väetise kiire mulda viimine jmt).

Peamiseks väljakutseks õhu valdkonnas on **erinevate sektorite õhusaaste heitkoguste vähendamine**. Kõige keerulisem on saavutada ammoniaagi heitkoguse vähendamise eesmärki. Eesmärk on vähendada heitkogust 1% võrreldes 2005. aasta tasemega, seega sisuliselt on tegemist heitkoguse külmutamisega. Ligi 90% ammoniaagi heitkogusest tekib põllumajanduses. Keerulisem on see seetõttu, et esiteks oli 2005. aastal loomade arv väiksem ning teiseks ei ole loomakasvatusektoris valmisolekut rakendada meetmeid võrreldavas tempos näiteks energeetikasektoriga. Loomade arv on olnud lauges kasvus ning kasvu prognoositakse ka edaspidi. Kuigi järjepidevalt tehakse ka tehnoloogilisi

---

¹³ <https://www.egt.ee/uudised/meist-meedias-pohjarannik-virumaa-fosforiidis-leiti-ka-haruldasi-muldmetalle>

uuendusi, siis küsimus on nende kiiruse piisavuses, et tasakaalustada loomade arvu kasvu. Ligi 5% heitkogusest on seotud puidu põletamisega keskmistes ja suurte põletusseadmes, mille osakaal on samuti järjepidevalt kasvanud.

Samuti üha suuremast kemikaalide sh värvide, antifriiside ja jäätumisvastaste vedelike tootmisest ja tarbimisest tingitud lenduvate orgaaniliste ühendite (LOÜ) heitkoguste kasv ehituses ja kodumajapidamistes. Nii kemikaalide kui väetiste kasutatud koguste osas on kahtlus, et need võivad sisaldada laoseise. Seetõttu vajavad Statistikaameti algandmed täiendavat analüüsi. Seda enam, et lähiaastatel on näha selliste tegevuste (biogaasi tootmine, kompostimine jne) osakaalu kasvu, mis mõjutavad lenduvate orgaaniliste ühendite ja ammoniaagi heidet. Viimastel aastatel on muutumatuna püsinud lahusti- ja veepõhiste kemikaalide osakaal ehk keskkonnasõbralikemale kemikaalidele üleminek on peatunud. Ehitusmahtude tõus viimastel aastatel kajastub ka osakeste heites.

Transpordi sektori heitkoguste vähenemist mõjutab jätkuvalt suurenev uute autode osakaal.

Eriti peente osakeste heidet mõjutab eelkõige biomassi põletamine kodumajapidamistes ning transpordi sektor (sh naastrehvide kasutus). Elektrituru heitlikust olukorrast tingitud põlevkivi tarbimise suurenemine samaaegse maagaasi tarbimise languse ning lähiriikide elektrijaamade rikutega tingisid 2022. a põlevkivi elektrijaamade toodangu ja sellest tuleneva vääveldioksiidi heitkoguste kasvu. Keskkonnaluba omavate käitiste 2023. a välisõhu saastamise aastaaruannete esialgsed andmed näitavad põlevkivi kasutuse ja vääveldioksiidi heite olulist vähenemist 2022. a andmetega võrreldes.

Kuna energeetikas ja tööstuses on järjepidevalt vähendatud õhusaasteainete heitkoguseid, seondub aina suurem heitkoguse osakaal **hajusate heiteallikatega** nagu kohtküte ja transport. 36% Eestis tekkivatest eriti peenetest osakestest (PM_{2,5}), 48% mustast süsinikust, 14% lenduvatest orgaanilistest ühenditest ja 78% benzo(a)püreenist eraldub koduahjustest. Maanteeliiklusega on seotud 31% lämmastikoksiididest, 6% lenduvatest orgaanilistest ühenditest ning 7% eriti peente osakeste heitkogusest. Nendes sektorites on õhusaastesse panustajate arv väga suur ning heitkoguse vähendamine keerulisem ning aeganõudvam kui ettevõtte tasandil heidete vähendamise kokkulepete saavutamine.

2023. aastal on välja töötatud Euroopa Liidu perioodi 2021-2027 Euroopa Regionaalarengu Fondist rahastatav meede „Elamute liitumine kaugküttevõrkudega või tahkel kütusel põhineva kütteseadme uuendamine“. Toetuse andmise eesmärk on parandada tiheasustuspriirkondade õhukvaliteeti, asendades tahkel kütusel põhineva kütteseadme taastuenergiaallikat kasutava kütteseadmega või kaugküttega, ning uuendada olemasolevat tahkel kütusel põhinevat kütteseadet, mille tulemusena paraneb elamu küttesüsteemi tuleohutus ning energiaefektiivsus.

Avalikkuse parem teadlikkus heitkoguste tekkesektoritest ning igaühe võimalustest heite vähendamiseks on hädavajalik, et täiendavalt piirata heitkoguseid kohtküttest ja transpordist. Vajalik on Küta õigesti!¹⁴ kampaania jätkamine, et parandada elanike teadmisi efektiivsest kütmisest.

Eestis teostatakse õhukvaliteedi seiret üheksas riiklikus seirejaamas ja andmed on reaalajas kättesaadavad veebilehel www.ohuseire.ee. Probleeme õhusaasteainete piirväärtuste tagamisega pole Eestis olnud. 2023. aastast on rakendamisel Euroopa Liidu perioodi 2021-2027 Euroopa Regionaalarengu Fondist rahastatav meede "Õhukvaliteedi seirevõrgustiku arendamine ja täiendamine ning asukohapõhise terviseriski hinnangute süsteemi loomine".

Euroopa Liidu liikmesriikides peab olema toimiv riiklike struktuure ühendav kütusekvaliteedi juhtimissüsteem ning vedelkütuste kvaliteedi seireprogramm. Eestis teostatakse kütuste kvaliteedinõuete seiret mootorikütustest, sh vedelatest biokütustest ning laevakütustest, sh. kergetest ja rasketest kütteõlidest. Lisaks teostatakse kontrolli katlamajades kasutatavatele kütustele.

---

¹⁴ [Kohtküte | Kliimaministeerium](#)

2022. aastal tehtud strateegilise **müra** kaardistamise alusel on ligi veerand Tallinna (23,3%) ja kuuendik Tartu (15,5%) elanikest kokkupuutes vähemalt 55 dB liicluse (teeliiklus, raudteeliiklus ja lennuliiklus) müraga. Selline kokkupuude suurendab suure häirituse riski umbes 5% Tallinna ja Tartu elanikel. Niisamuti suureneb väikel määral nendel müratasemetel südame isheemiatõve haigestumuse risk (ligikaudu 250 inimesel). **Halva ruumilise planeerimise** tulemusel tekkinud õhukvaliteedi ja müra probleemide lahendamine on keeruline. Koos eri ametkondadega tuleb leida müra vähendamise võimalusi ja neid ka rakendada.

Enimlevinud **F-gaaside** kasutus maailmas tõuseb kiiresti - 10-12% aastas. Samas Euroopa Liidus kehtib F-gaaside kasutuse vähendamise graafik, millega väheneb turule lastud F-gaaside kogus 79% perioodil 2015–2030. Praegu moodustavad F-gaaside heitkogused 2,5% ELi kasvuhoonegaaside koguheitest, kuid erinevalt teistest kasvuhoonegaaside heitkogustest, mis on võrreldes 1990. aastaga vähenenud, olid F-gaaside heitkogused aastate 1990–2014 vahemikus kahekordistunud. F-gaaside turule laskmise piiramine on otseselt seotud heitkoguste vähenemisega ning kliimaeesmärkide saavutamise, et suudaksime kasvuhoonegaaside heitkoguseid vähendada 55% 2030. aastaks võrreldes 1990. aastaga ning saavutada kliimanetraalsus 2050. aastaks.

F-gaaside kiire vähendamise tõttu toimub Euroopa Liidu turul **F-gaaside ebaseaduslik kaubandus**. 2018. aastal moodustasid Euroopasse sisenenud ebaseaduslikud F-gaasid hinnanguliselt 20% kogu Euroopa Liidu F-gaaside legaalsest turust.

5. Olulisemad tegevused/sekkumised

Energeetika

Viiakse lõpuni perioodi 2014–2020 EL rahastutest toetatavad meetmed (projektide lõpetamine, viimased väljamaksed):

- Amortiseerunud ja ebaefektiivse **soojustorustiku renoveerimist** või uue soojustorustiku rajamist otsustati toetada SF vahenditest 2023. aastal ligikaudu 0,8 miljoni euroga. Meetme tulemusena väheneb energia lõpptarbimine soojuse efektiivsema tootmise ja edastuse tõttu. Vastavad investeeringud valmivad 2025. aastal. Rahastusperioodi 2021-2027 SF vahenditest kulub soojustorustiku renoveerimise toetamisele 15 mln eurot (55 km).
- **Kaugküttekatelde renoveerimist, rajamist ja kütuse vahetust** toetati SF vahenditest 2023. aastal 2,3 miljoni euroga. See annab katlamajadele võimaluse minna üle kohalikele keskkonnasäästlikumatele kütustele nagu puit, toetades seeläbi kohalikku tööhõivet ning hoides kaugkütte kulud mõistlikuna. Kokku planeeritakse renoveerida 21 MW ulatuses katlaid, toetusmeetme EL toetuse maht on 7,5 mln. Tööd lõppevad 2025. aastal.

2025. aastal jätkatakse 2023. aastal käivitatud uue EL rahastusperioodi (2021–2027) meetmete elluviimisega, mille väljamaksed hakkavad vastavalt taotlusvoorude tulemustele järk-järgult programmis kajastuma ning jätkuvad meetmed, mille rahastusotsus on tehtud, kuid väljamaksed toimuvad vastavalt taotlusvooru tulemustele hiljem:

- Toetatakse **vesiniku väärtusahela** (tootmine, tarnimine, tarbimine) **ühistranspordis piloteerimist** kuni 5 miljoni euroga, et luua alternatiivseid keskkonnasäästlikke elektrienergia tootmise võimalusi ja toetada rohevesiniku kasutuselevõttu ühistranspordis ning käivitatud on jätkumeede rohevesiniku tootmise ja kasutuselevõtu terviklahenduse transpordisektoris või rohevesiniku tootmise ja keemiatööstuse lähteainena kasutusele võtmiseks EL taaste- ja vastupidavusrahastu mahus 49,49 miljonit eurot.

- Toetatakse **rohevesiniku tervikahela väljatöötamist transpordivaldkonnas** ja keemiatööstuse lähteainena 50 miljoni euroga. Toetusmeetme eesmärk on rohevesiniku tervikahelala arendamine taasterahastuse (RRF) kaudu. Vähem keskkonnahäiringut tekitavale rohevesinikku tarbivale transpordile ülemineku ergutamine. Toetatakse Eesti oludes rohevesiniku kasutuselevõtu väärtusahelat transpordisektoris ja keemiatööstuses: soetatakse transpordivahend koos tankimistaristu ja rohevesiniku tootmisüksuse rajamisega või rajatakse rohevesiniku tootmisüksus ja keemiatööstuse lähteaine tootmisüksus.
- Soetatakse koostöös Kaitseministeeriumiga Lääne-Eesti meretuulealade vabastamiseks **õhuseireradar** 66,8 miljoni euro eest. See on vajalik, et saaksime suurendada kodumaist keskkonnasõbralikku energiatootmist kaitsesüsteeme häirimata. 2023. aastal toimusid ettevalmistavad tegevused nagu hanked jms. 2024. aastal soetamisega seonduvad tegevused jätkuvad ning need viiakse lõpule 2025. aastal.
- Eraldatakse 38 miljoni euro ulatuses täiendavaid vahendeid **võrgutugevusteks** elektri jaotusvõrgus, et tõsta jaotusvõrgu võimekust uusi taastuvelektri tootmisseadmeid liita. Suurem maht taastuvelektri tootmist aitab kaasa elektri turuhinna vähendamisele. Võimaldamaks rohepöördeks vajalikke täiendavaid liitumisi, lähevad need vahendid ennekõike väiksemate tootmisseadmete võrguga liitumise kiirendamiseks ja soodsamaks muutmiseks. 2023. aastal toimuvad projekti ettevalmistavad tegevused, edasiste tegevuste toetus summas 38 miljonit eurot jaguneb aastatele 2024 – 2026.
- Jätkuvad tööd **ülekandevõrgu tugevdamiseks** (toetuse kogumaht 36 miljonit eurot), et saaks rohkem taastuenergia tootmisseadmeid võrku liita Lääne-Eesti piirkonnas. Töödega on alustatud, nende kogumaksumus koos toetusega on üle 120 miljoni euro ning lõpptähtaeg on 2026. aasta keskpaik.
- **Biometaani kasutuselevõttu** suunatakse täiendavalt 7 miljonit eurot EL SF struktuurivahendite rahastust. Projekti lõpptähtaeg on 2026. aastal.
- Elluviimisel on meede (kogumahus 9,2 miljonit eurot) **tööstusaladel taastuvelektri kasutuselevõtu hoogustamine**, mille raames toetatakse elektrivõrguga liitumisi vähemalt 28 MW mahus. 2023. aastal toimus täiendav meetme disainiprojekt ja muudeti meetme tingimusi. 2024. aastal uuendati meetme tingimusi taaskord ja taotleli riigiabi luba Ukraina kriisiabi raamistiku alt. Muudatustel oli positiivne mõju, kuna 2024. aasta detsembri seisuga on kinnitatud 6 projekti 69,9 MW mahus ehk eesmärk 28 MW on täidetud. Liitumiste valmimise lõpptähtaeg 2026. aasta I kvartali lõpp. Suure tõenäosusega valmivad projektid õigeaegselt.
- **Energia salvestamise** meetme piloteerimiseks (kogumahus 9,38 miljonit eurot) korraldati 2023. aastal esimene voor ja 2024. aastal teine voor. Elluviimisel on 3 soojuse salvestuse projekti, mille soojuse salvestite maht on 23 600 m³ ning toetuse summa 1,467 miljonit eurot. Elluviimisel on 8 elektri salvestuse projekti, mille akusalvestite võimsus kokku on 17,5 MW ja toetuse summa 4 481 204,97 eurot. Projektid viiakse ellu 2026. aasta 1. aprilliks. RRFi rakenduskava muutmiseks on tehtud ettepanekud: soojuse salvestuse eesmärki vähendada 35 000 m³-lt 23 600 m³-ni ja elektri salvestuse eesmärki vastukaaluks suurendada 4 MW-lt 13,5 MW-ni. Projektid viiakse ellu 2026. aasta lõpuks.
- **Kaugküttesüsteemide ja katelseadmete renoveerimise ja rajamise toetamine** (sh investeeringud keskmise võimsusega põletusseadmetesse ning kaugküttetorustikesse) kogumahus 22,5 miljonit eurot. 2023. aastal toimusid projekti ettevalmistamisega seotud tegevused, esimesed väljamaksed tehti 2024. aastal.
- Otsetoetuse 9L10-IR14-PAENERGY PA Energy projektiga toetatakse energiapoliitika seisukohast prioriteetsete teemade edasiviimist regionaalsel tasandil projektide kaudu (energiajulgeolek, taastuenergia, energiatõhusus). Projekti raames valmistatakse ette Balti riikide ülest elektrituru disaini uuringut ja meetmete paketti, mille tulemus peaks kaasa aitama regionaalse

elektri jaeturu kujunemisele, paindlikkuse ja tarbimise juhtimise meetmete välja töötamisele ja rakendamisele. Uuringu peamine eesmärk on analüüsida lähenemist elektri jaeturu reeglite ühtlustamiseks kogu Baltikumis. Eesmärgiks on luua Baltikumi turuosalistele võrdsed võimalused turutegevust silmas pidades. Suurem tururuum võib vähendada nii poliitilisi kui ka äririske turuosaliste jaoks (tarnijad, varustustevõtjad, reservi pakkujad, tarbijad), samuti soodustab see konkurentsi ja suurendab innovatsiooni.

2025. aastal jätkuvad järgmised tegevused:

- Uue projektina alustati 2024. aastal Eesti kvaternaarisetete geotermaalenergia potentsiaali uuringutega (rahastuse eraldamise CO2 vahenditest mahus 1,25 MEUR). Projekti kestus on alates 2024. a. kuni 2026. a.
- ERF-i 22,5 miljoni suurusest toetusest kaugküttetaristu investeeringuteks jäi kasutamata ca 2,5 miljonit eurot, mis on plaanis suunata uute taastuenergia katelseadmete ehitusse.
- RRF-i fondist on veel plaanis toetada **soojussalvestite ehitamist** kaugküttekatalamajades 2,5 miljoni euro eest.
- Antakse sisend riikliku energia- ja kliimakava (REKK 2030) ajakohastatud versiooni koostamisele energeetika osas. Selle koostamist koordineerib alates 2024. aastast kliimaministeeriumi kliimaosakond.
- Valmib Energiamaajanduse arengukava aastani 2035 eelnõu ja eelnõu mõju hindamised.
- 2025. aastal jätkub 2022. aastal alustatud töö **geotermaalenergia uurimis- ja pilootprojektide** käivitamiseks (3,8 miljonit eurot). 2024.a valmis geotermaalenergia pilootjaam soojusenergia saamiseks Tiskres, tööd jätkuvad Roosna-Allikul.
- 2025. a alguses viiakse lõpuni **Eesti elektrisüsteemi sünkroniseerimine** mandri-Euroopa sagedusalaga.
- Reservvõimsusmehhanismi rakendamiseks vajaliku riigiabi loa saamine ning vajaliku regulatsiooni välja töötamise lõpuni viimine, vähempakkumise korraldamine.
- **Taastuvelektri vähempakkumiste** (nii maismaa- kui meretuulepargid) **ettevalmistamine**, s.h regulatsiooni väljatöötamise lõpule viimine, vähempakkumiste ettevalmistamine ja läbi viimine koostöös Elering AS-ga. Tegevus aitab kaasa elektri hinna madalamaks toomisele, kuna suurem maht taastuenergiat turul toob turuhinnad madalamaks.
- Elektrivõrguga liitumise regulatsiooni muutuseks vajalike regulatsioonide muutmiste lõpetamine.
- **Salvestusturu ja tarbimise juhtimise turu elavdamine** ning sellega seotud regulatsiooni muutmise lõpetamine. Tegevus aitab kaasa elektri turuhinna madalamaks toomisele, kuna toob alla hinnatippe, vähendab elektri hinna volatiilsust ja võimaldab rohkem taastuenergiat süsteemi integreerida.
- Kaugkütte regulatsiooni muutmine ja rakendamine.
- Elektriturudirektiivi uue versiooni ülevõtmine riigisisesse õigusesse.
- Elektri hulgiturgude järelevalvega seotud sätete uuendamine.
- Gaasiturgu käsitleva direktiivi uue versiooni ülevõtmine riigisisesse õigusesse.
- Taastuenergia direktiivi uue versiooni ülevõtmine riigisisesse õigusesse.
- Energiatõhususe direktiivi uue versiooni ülevõtmine riigisisesse õigusesse.
- Taastuenergia arendamise kiirendamisega seotud eelnõude menetlemine Riigikogus.
- RRF meetmete jätkamine ning rakendamine.
- Kliimakindla majanduse seaduse rakendamisega seotud tegevuste elluviimine.

Maavarad

- **Maapõue kasutamisega ja maapõueressurssidega seotud teave** tuleb hoida kättesaadavana, selleks on vajalik hoida ajakohane riigi infosüsteemi kuuluvad andmekogud Eesti Geoloogiafond (sh selleks vajalik arhiivihooned) ning maavarade register koos kaardiandmestikuga.
- **Riigi kohustusse jäänud kaevandatud maa ja maapõue korrastamise korraldamine** (altkaevandatud alad, karjäärid ja turbatootmisalad). Jätkub ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2021–2027 poliitikaeesmärgi „Õiglane üleminek“ tegevuse „Nõukogude perioodil suletud kaevanduste varingute ja vajumite likvideerimine“ ja „Kaevandamisega rikutud ja mahajäetud ehitusmaavarade karjääride korrastamine“ projektide elluviimine ning meetme „Ring- ja ressursitõhusale majandusele ülemineku edendamine“ raames maavarade kaevandamise ja töötlemise pärandmõjude likvideerimine. Kaevandamisega seotud materjali sh tööstusjäätmete järelhoolduse ja -seire korraldamine, samuti kaevandamisjäätmetega seotud muude tegevuste korraldamine (Kiviõli ja Kohtla Järve tööstusjäätmete ja poolkoksi prügilate hooldusega seotud tegevused, Kukruse aherainemäe seire).
- **Kliimakindla majanduse seadusest tulenevad tegevused** (maapõueseaduse ja rakendusaktide muutmine), sh fossiilsete maavarade keskkonnamõju piiramine, kliima- ja keskkonnanäesmärkidega kooskõlas olev turbapoliitika.
- **Kriitiliste toormete uuringute ja kasutamise poliitika kujundamine**, rahvusvahelistes kriitiliste toormete töögruppides (IEA, RMSG, MSP) osalemine.
- **Uute tulevikumajanduse jaoks vajalike maavarade kasutusvõimaluste loomine**, milleks täiendatakse maapõueseadust maavarade kontsessiooniga.
- **Maavarade maakondlike teemaplaneeringute** algatamises ja koostamises osalemine (2023–2026). Maapõueressursside uurimise ja väärindamise alases TA tegevuses osalemine (ressursside väärindamise teekaardid, Eesti Geoloogiateenistuse (EGT) ja teised TA uuringud, 2023–2026).
- **Ringmajandust suunavate meetmete kujundamine/rakendamine** maavarade säästliku kasutamise eesmärgil, sh põlevkivitööstuses tekkivate jäätmete osas (2023–2026).
- Fokuseeritud maapõueuuringute raames alustati 2024. aastal ja kestab kuni 2026. aastani Eesti Geoloogiateenistuse poolt läbiviidav **fosforiidi ja kaasnevate ressursside teadus- ja arendustegevustele suunatud uuring** 6, 1 miljoni euro ulatuses.
- Eesti Geoloogiateenistus sai Euroopa Liidu Horizon programmist rahastuse EGTTWINN projektile¹⁵, kogumaksumusega 1,5 miljonit eurot. Aastatel 2023–2025 elluviidava projekti eesmärk on kaasa aidata **multidistsiplinaarsete geoloogiauuringute arendamisele** Eestis ning võimaldada Eesti Geoloogiateenistusel tõsta geoloogide poolt läbiviidavate teadus- ja rakendusuuringute taset. Ühtlasi aitab projekt kaasa juhtivate rahvusvaheliste teadusasutuste ekspertide koostöö arendamisele.

Välisõhk

- Teatavate õhusaasteainete heitkoguste vähendamise riikliku programmi aastateks 2020–2030 uuendamine ja rakendamine õhukvaliteedi parandamiseks.
- Toetatakse **elamute liitumist kaugküttevõrkudega või tahkel kütusel põhineva kütteseadme uuendamist**. EL toetus on 23,5 miljonit eurot kuni 31.12.2029.

---

¹⁵ [Enhancing research capacity at the Geological Survey of Estonia to accelerate the country's transition to green energy \(EGT-TWINN\) | EGT-TWINN | Project | Fact sheet | HORIZON | CORDIS | European Commission](#)

- Toimub **õhukvaliteedi seirevõrgustiku arendamine ja täiendamine ning asukohapõhise terviseriski hinnangute süsteemi loomine** 14,3 miljoni euroga. EL toetus on 10 miljonit eurot kuni 31.12.2029.
- Välisõhu saasteainete heitkoguste **inventuurimetoodikate täiendamine**.
- Avalikkuse **teadlikkuse tõstmine** müra- ja õhuvaldkonnas.
- Projekti „Keskkonnakaitseluba 3.0“ raames **õhusaastelubade süsteemi uuenduse** elluviimine.
- F-gaaside taasväärtustamise võimekuse loomine.

6. Meetmed, programmi tegevused ja teenused

Järgnevalt on välja toodud programmi tegevused ja nende elluviimiseks kavandatud olulisemad plaanid.

Teenuste detailne kirjeldus on kajastatud lisas 1.

Meede 1 ENERGIAVARUSTUSE TAGAMINE JA ENERGIATURU KORRALDUS

Meetme eesmärk:

Energiamajandus panustab Eesti majanduse konkurentsivõimesse läbi tagatud varustuskindluse, turupõhise lõpptarbijate elektrihindade ja keskkonnahoidlike lahenduste kasutamise. Tagatud on transpordikütuste turgu ja vedelikütuse varu reguleeriv õiguslik keskkond vastavalt siseriiklikele eesmärkidele ja EL'i õigusele.

Meetme kirjeldus: Meede koosneb kahest programmi tegevusest, milleks on energiavarustuse tagamine ja soojusenergia tõhus tootmine ja ülekanne.

Tabel 3. Meetme energiavarustuse tagamine ja energiaturu korraldus mõõdikud

Mõõdik/Sihttase	2023 (tegelik)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)	2028 (sihttase)
Tagatud on energiataristu N-1 kriteerium ¹⁶	Täidetud	Täidetud	Täidetud	Täidetud	Täidetud
Tagatud on elektri- ja gaasituru toimimine Eestis. Allikas: Konkurentsiameti hinnang lähtuvalt elektri- ja gaasituru olukorrast Eestis ¹⁷	Täidetud	Täidetud	Täidetud	Täidetud	Täidetud
Tagatud on varustuskindlus ja tõhus turukorraldus	Täidetud	Täidetud	Täidetud	Täidetud	Täidetud

¹⁶ N-1 kriteeriumina käsitletakse olukorra hinnangut, kui üks suurim ühendus gaasi tarbimiseks katkeb. Kui katkemise korral on võimalik tärned ümber korraldada nii, et varustuses häireid ei teki, on N-1 kriteerium täidetud.

¹⁷ Elektri ja gaasituru iga-aastane aruanne

2025. aastal jätkatakse järgnevate tegevustega: elektrivarustuses jaotus- ja ülekandevõrgu arengukavade täiendamine, sagedusreservide hanke läbiviimine, reservvõimsusmehhanismi hankimiseks vajaliku riigiabi loa saamine ja hankeni jõudmine, saartalituse võimekuse meetme loomine, elektriga ja gaasiga seotud regulatsioonide muutmine sh EL regulatsioonide ülevõtmine, põhivõrgu liitumistasude põhimõtete reformimine (fikseeritud liitumistasu kehtestamine ja võrgu ettearendus), salvestuse ja tarbimise juhtimise regulatsiooni muudatuste jõustumine; gaasivaru hoidmine; kaugkütte regulatsiooni muutmine.

Aastatel 2025-2030 viikase lõpule elektrivarustuses Kesk-Euroopaga sünkroniseerimise projekt (sh taristu vastupanuvõime tõstmine), avatakse kiirete sagedusreservide turg, tugevdatakse võrke, muudetakse regulatsioone tarbimise juhtimise, salvestuse ja elektri jagamise käivitamiseks, töötatakse välja uut võimsust toova pikemaajalise reservvõimsuse mehhanism; hoitakse gaasivarustuses gaasivaru ja mitmekesistatakse Pakrineeme haalamiskai funktsioone, tuuakse turule maagaasi kõrvale ja asendamiseks muud lahendused; hoogustatakse soojusmajanduses heitsoojuse, soojuspumpade ja soojussalvestuse kasutusele võtmist, sh kaugküttes sümbioosis gaasi- ja elektrivõrguga, renoveeritakse kaugküttevõrku.

Programmi tegevus 1.1 Energiavarustuse tagamine

Programmi tegevuse eesmärk:

Elektri-, gaasivarustuskindluse ja vedelkütuse kvaliteedi ning konkurentsivõimelise hinna tagamine.

Elektrivarustuse tagamiseks toimub pidev suhtlus turuosalistega, elektrituru-alaste õigusaktide väljatöötamine ja uuendamine (sh direktiivide ülevõtmine), regionaalne ning rahvusvaheline koostöö energiamajanduse valdkonnas. Osaledes EL-i otsustusprotsessides tuleb seista Eesti seisukohtade eest elektrituru-alaste õigusaktide menetlemisel. Töötatakse välja elektriturumajandusega seotud arengudokumendid ning riiklikud meetmed. Salvestusturu arendamine ja tarbimise juhtimise edendamine, mis üheltpoolt suurendab süsteemi varustuskindlust, aitab kaasa ka turuhinna hinnatippude ja hinna volatiilsuse vähendamisele ning võimaldades ka rohkem taastuvenergiat elektrisüsteemi lisada. Seeläbi aitab kaasa otseselt konkurentsivõimelisema elektri hinna tagamises. Gaasimajanduse valdkonna poliitika kujundamiseks ja selle elluviimise korraldamiseks kujundatakse ja edendatakse gaasituru reguleerivat õiguslikku keskkonda vastavalt siseriiklikele ja regiooniülestele eesmärkidele. Transpordikütuse eesmärk täidetakse läbi transpordikütuse valdkonda ja vedelkütuse reguleeriva õigusliku keskkonna kujundamise ja edendamise.

Tabel 4. Programmi tegevuse energiavarustuse tagamine mõõdikud

Mõõdik/Sihttase	Tegelik (2023)	2025	2026	2027	2028
Taastuvate energiaallikate osatähtsus elektrienergia summaarsest lõpptarbimisest, % Allikas: Eurostat	38,47%	43,00%	48,00%	51,00%	54,00%
Jaotusvõrgus katkestuste keskmine kogukestus tarbimiskoha kohta aastas (minutites) Allikas: Konkurentsiamet	419,2	300	250	200	100
Gaasituru konsentreeritus (HHI) Allikas: Kliimaministeerium	4028 (2022)	3500	3500	3000	3000
Andmata jäänud energia maksimaalne kogus ülekandevõrgus, MWh Allikas: Elering AS	0	4500	4500	4500	4500

Eesti on ühendatud Kesk-Euroopa sünkroonalaga (jah/ei) Allikas: Elering AS	Teostamisel	Jah	Jah	Jah	Jah
Energia infrastruktuuri N-1 kriteerium on täidetud (jah/ei) Allikas: Elering AS	jah	Jah	Jah	Jah	Jah
Tagatud transpordikütuste varustuskindlus ja tõhus turukorraldus Allikas: EVK	Täidetud	Täidetud	Täidetud	Täidetud	Täidetud

Programmi tegevus 1.2 Soojusenergia tõhus tootmine ja ülekanne

Programmi tegevuse eesmärk:

Kaugkütte soodne hind on jõukohane kõigile tarbijatele, kaugkütet toodetakse jätkusuutlikult ja keskkonnasõbralikult. Kaugküte on tagatud ka kõige külmemal kütteperioodil.

Soojusmajanduse valdkonna poliitika kujundamise ja selle elluviimise korraldamise eesmärk on tagada läbi kaugkütteturgu reguleeriva õigusliku keskkonna kujundamise ja edendamise vastavalt siseriiklikele eesmärkidele (ENMAK) ja ELi seadusandlusele soojusmajanduse jätkusuutlik areng. Ühtlasi tagatakse Eesti esindamine ja seisukohtade kaitsmine ELi erinevate õigusaktide väljatöötamisel ning valdkondlikes töörühmades osalemine. Kaugkütteseaduse kohaselt on kaugküttesektor 100% riigipoolse regulatsiooni all. Regulatsiooni kohaselt peab soojusettevõtja tagama, et kaod soojusvõrgus oleksid minimaalsed. Õigusloome motiveerib soojusettevõtjat võtma kasutusele piisavad meetmed selleks, et kaugküttevõrgus oleks kasutusel piisavalt palju taastuvaid energiaallikaid ja soojuskadu võrkudes oleks minimaalne.

2025. aastal jätkub kaugkütte reformi elluviimiseks vajalike regulatsioonide muutmine ning perioodil 2026-2030 regulatsiooni rakendamine ja vajadusel muutmine. Ühtlasi jätkub SF vahendites finantseeritavate meetmete elluviimine.

Tabel 5. Programmi tegevuse soojusenergia tõhus tootmine ja ülekanne mõõdikud ja sihttasemed

Mõõdik/Sihttase	Tegelik (2023)	2025	2026	2027	2028
Taastuvate energiaallikate osatähtsus soojuse ja jahutuse summaarsest lõpptarbimisest, % Allikas: Eurostat	65,00%	67,00%	68,00%	68,00%	69,00%

Meede 2 TAASTUVENERGIA OSAKAALU SUURENDAMINE LÕPPTARBIMISES

Meetme eesmärk:

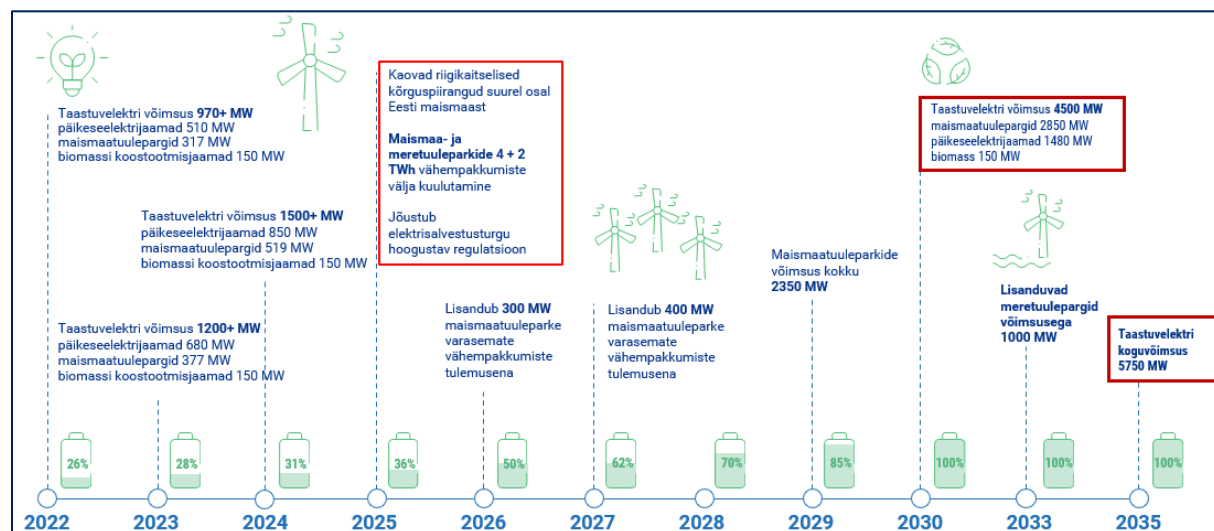
Taastuvenergiale üleminek on seotud energia tootmise, ülekande, tarbimise, turgude ja seotud majandussektorite reformiga, mille tulemusel väheneb CO₂ heide, paranevad energiajulgeolek ning energia kättesaadavus. Seda viiakse ellu võimalikult turupõhiselt ja taskukohasel moel.

Taastuvenergia osakaalu suurendatakse kooskõlas kehtiva siseriikliku ja rahvusvahelise seadusandluse ning ENMAK-iga. Tuule- ja päikeseenergia ühes salvestusega aitavad saavutada kliimaeesmärgid ja vähendada elektrituru hindu

Tabel 6. Meetme taastuenergia osakaalu suurendamine lõpptarbimises mõõdikud

Mõõdik/Sihttase	Tegelik (2023)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)	2028 (sihttase)
Taastuenergia osakaal võrreldes aastaga 2020, % <i>Allikas: Eurostat</i>	36,2	33	38	47	55
Lisandunud tuuleenergia tootmist maismaal, MW <i>Allikas: Eurostat</i>	439	1548	3067	4314	5250

Joonis 6. taastuenergia pika plaan

2022. aastal muudeti kõrgetest elektrihindadest tulenevalt energiamajanduse korralduse seadust, et Eesti energia- ja kliimapolitika eesmärgi⁷ ellu viia. Vabariigi Valitsus seadis eesmärgiks⁸, et 2030. aastal toodetakse Eestis sama palju taastuenergiat, kui tarbitakse (taastuenergia osatähtsus on 100%). Sellega seondult muudeti ka üldist taastuenergia eesmärki 42%-lt 65%-le.

Programmi tegevus 2.1 Taastuenergia osakaalu suurendamine lõpptarbimises

Eesmärk:

Eesti taastuenergia on võrreldes teiste energialiikidega konkurentsivõimeline ning suurendab riigi energiasõltumatust. Taastuenergia osakaal kasvab lõpp- ning primaarenergia tarbimises, kasutades selleks parimat võimalikku tehnikat, majanduslikult mõistlikke lahendusi ning võttes arvesse säästva arengu printsiipe.

Soojuse tõhusamaks tootmiseks viiakse katlad üle efektiivsematele kütustele või vahetatakse/renoveeritakse need kasutuskütust muutmata. Vajadusel minnakse üle lokaal- või kohtkütusele, lisaks installeeritakse üha enam efektiivseid soojuspumpasid, mis panustavad hoonete energiatõhususse ja taastuenergia eesmärkidesse. Elektrienergia tootmise arendamiseks suletakse vajadusel keskkonnanõuetele mittevastavad ja olulise süsinikuintensivsusega tootmisvõimsused. Olulist rolli juhitava baasvõimsuse ja soojatarbimise katmisel mängivad biomassil töötavad elektrijaamad. Skoopi kuuluvad seadusandluse muutmine taastuenergia osakaalu suurendamiseks, tootmisvõimsuste piisavuse tagamiseks koos välisühendustega (N-1 kriteeriumi täitmine),

olemasolevates elektrijaamades kasutatavate kütuste valiku võimaluste suurendamine (sh biokütuste kasutamine), elutähtsate teenuste toimepidevuse kindlustamine ning teadus- ja arendustegevus.

Tabel 7. Programmi tegevuse taastuenergia osakaalu suurendamine lõpptarbimises mõõdikud ja sihttasemed

Mõõdik/Sihttase	Tegelik (2023)	2025	2026	2027	2028
Taastuvate energiaallikate osatähtsus soojuse ja jahutuse summaarsest lõpptarbimisest, % Allikas: Eurostat	66,67%	67,00%	68,00%	68,00%	69,00%
Taastuvate energiaallikate osatähtsus elektrienergia summaarsest lõpptarbimisest, % Allikas: Eurostat	31,85%	36,00%	50,00%	62,00%	70,00%
Taastuvate energiaallikate osatähtsus energia summaarsest lõpptarbimisest transpordisektoris, % Allikas: Eurostat	9,06%	18,00%	19,00%	20,00%	21,00%
Taastuenergia osakaal võrreldes aastaga 2020, % Allikas: Eurostat	36,20%	33,00%	38,00%	47,00%	55,00%
Lisandunud tuuleenergia tootmist maismaal, MW Allikas: Eurostat	439	713	1200	1600	1900
Rohevesiniku kasutuselevõtt transpordisektoris ja keemistööstuses Allikas: Keskkonnainvesteeringute keskus	teenust viiakse ellu	teenust viiakse ellu	teenust hinnatakse ja viiakse lõpule	teenus on lõppenud	teenus on lõppenud

Programmi tegevuse eesmärgi täitmiseks on vajalik rajada täiendavaid taastuvelektri tootmisvõimsusi ja kiirendada taastuvelektri kasutuselevõttu.

Eesmärk on võimalikult suures mahus turupõhiselt lisanduva taastuvelektri tootmise ja tarbimise omavaheline sidumine. Selleks kaardistatakse ja seiratakse tuuleenergia tootmisvõimsuste lisandumist maismaal ja merel. Eemaldatakse takistusi tootmisvõimsuste rajamisel ning kiirendatakse taastuenergia kasutuselevõtu protsesse.

2025. aastal on plaanitud uued taastuvelektri vähempakkumised maismaal 2 TWh/a ning merel 2 TWh/a ulatuses.

Meede 3 MAAPÕUERESSURSSIDE UURIMINE JA KASUTAMINE

Meetme eesmärk:

Tagada maapõueressursside teaduspõhine riigi majanduskasvule suunatud ressursitõhus haldamine ja kasutus.

Oodatav tulemus: Eesti maapõueressursse uuritakse ja kasutatakse teaduspõhiselt, võimalikult keskkonnahoidlikult ja ressursitõhusalt riigi majanduskasvu silmas pidades. Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada Eesti Geoloogiateenistus ja Keskkonnaamet.

Tabel 8. Meetme maapõueressursside uurimine mõõdikud

Mõõdik/Sihttase	Tegelik (2023)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)	2028 (sihttase)
Maapõueressursside uurimine ja kasutamine on jätkusuutlik ja koordineeritud (jah/ei) Allikas: Kliimaministeerium, Eesti Geoloogiateenistus	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah

Programmi tegevus 3.1. Maapõueressursside uurimine, kasutamine ja geoloogia alane kompetents

Eesmärk:

Maapõue ja seal leiduvaid loodusvarasid uuritakse ning kasutatakse Eesti ühiskonnale võimalikult suurt väärtust looval moel, arvestades keskkonnavalasid, sotsiaalseid, majanduslikke, geoloogilisi ja julgeoleku aspekte. Informatsiooni kogumiseks ja nende kasutuselevõtuks ning maksimaalseks väärindamiseks vajalikke uurimistöid teha mahus ja suundades, mis tagavad piisava teadmisaasi; korraldada maapõuealase info kogumist, säilitamist ja kättesaadavust parimal moel ja teha põhjendatud ulatuses avalikult kättesaadavaks.

Eesmärgi saavutamiseks kujundatakse maapõue uurimise ja kasutamise poliitikat, koostatakse valdkonnanalüüse ning määratletakse riigi huvi maapõueressursside võimalikuks kasutuselevõtuks. Kaevandamisega seotud materjali sh tööstusjäätmete järelhoolduse ja -seire korraldamine, samuti kaevandamisjäätmetega seotud muude tegevuste korraldamine (nt Kiviõli, Kohtla-Järve tööstusjäätmete ja poolkoki prügilaste hooldusega seotud tegevused, Kukuruse aherainemäe seire). Olulise osa tegevusest moodustab maapõueressursside kompleksne teadmiste põhine uurimine. Eesmärgi saavutamiseks teostatakse kompleksset geoloogilist baaskaardistamist ning maapõuega seotud fookuseeritud uurimistöid. Tagatakse parimad võimalikud geoloogilise informatsiooni uurimis- ja säilitamistingimused ja tegeletakse pidevalt avalikkuse teavitamisega maapõue temaatika võimalustest, väljakutsetest ning riskidest, kooskõlastatakse maapõue seisundit ja kasutamist mõjutavaid tegevusi sh planeeringuid. Eesmärki aitab oma teenuste kaudu saavutada Eesti Geoloogiateenistus.

Peamised väljakutsed, mida tegevuse all adresseeritakse:

- Teadmisaasi suurendatakse eelistatult suure majandusliku potentsiaaliga maapõueressursside valdkondades;
- maapõueressursside majandamine: arvestatakse sotsiaalmajandusliku olukorraga ning leevendatakse seonduvaid negatiivseid mõjusid;
- maapõueressursside kasutuse suunamine: tagatakse ringmajanduse põhimõtetest lähtuvalt ressursside võimalikult suure lisandväärtusega ning säästlik kasutamine minimaalsete kadude ja minimaalsete jäätmetega. Tagatakse tõhus ressursikasutus;
- maapõueressursside kasutamine: informatsiooni kogumiseks ja nende kasutuselevõtuks ning maksimaalseks väärindamiseks vajalikke uurimistöid tehakse mahus ja suundades, mis tagavad piisava teadmisaasi;

- maapõuealase info kogumine, säilitamine ja kättesaadavus: korraldatud parimal moel ja on põhjendatud ulatuses avalikult kättesaadav.

Tabel 9. Programmi tegevuse maapõueressursside uurimine, kasutamine ja geoloogia alane kompetents mõõdikud ja sihttasemed

Mõõdik/Sihttase	Tegelik (2023)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)	2028 (sihttase)
Maapõueressursside uurimine ja kasutamine on jätkusuutlik ja koordineeritud (jah/ei) Allikas: Kliimaministeerium, Eesti Geoloogiateenistus	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah

Meede 4 ÕHUKVALITEEDI PARENDAMINE

Eesmärk:

Õhukvaliteedi tagamiseks on siseriiklikult tagatud vastavus rahvusvaheliste ja Euroopa Liidu õigusaktide nõuetele, õhuseire teostatud ja avalikust teavitatud.

Eesmärgi täitmiseks tagatakse õhu, müra ja kütuse valdkonna õigusraamistik ja õigusaktide rakendamine. Tehakse pidevat ja perioodilist seiret, analüüse, koostatakse ja esitatakse rahvusvahelisi aruandeid, teostatakse riiklikku järelevalvet, käitaja tegevus kas registreeritakse või antakse õhusaaste luba.

Välisõhu kaitse valdkonna eesmärk on peamiselt inimtegevuse mõju piiramine ja vähendamine, et tagada puhas keskkond ja inimeste hea tervis. Välisõhku iseloomustab tema kvaliteet, mida reguleerivad otseselt ja kaudsemalt riigisisised, Euroopa Liidu ja teised rahvusvahelised õigusaktid ning Maailma Terviseorganisatsiooni soovitusel.

Välisõhu kvaliteeti tagatakse ka läbi konkreetsete toetusmeetmete, mille eesmärk on saasteainete ja müra vähendamine ning läbi teavituste inimeste teadlikkuse tõstmine. Välisõhu kaitse valdkond on seotud mitmete teiste keskkonnavaldkondadega, eelkõige ringmajanduse, keskkonnakorralduse ning kliimapoliitikaga. Tõhusam välisõhu kaitse aitab kaasa kliimaeesmärkide saavutamisele ning toetab innovatsiooni.

Kuna energeetikas ja tööstuses on järjepidevalt vähendatud õhusaasteainete heitkoguseid, seondub aina suurem heitkoguse osakaal hajusate heiteallikatega nagu kohtküte ja transport. 36% Eestis tekkivatest eriti peenetest osakestest (PM_{2,5}), 48% mustast süsinikust, 14% lenduvatest orgaanilistest ühenditest ja 78% benzo(a)püreenist eraldub koduahjustest. Maanteeliiklusega on seotud 31% lämmastikoksiididest, 6% lenduvatest orgaanilistest ühenditest ning 7% eriti peente osakeste heitkogusest. Nendes sektorites on õhusaastesse panustajate arv väga suur ning heitkoguse vähendamine keerulisem ning aeganõudvam kui ettevõtte tasandil heidete vähendamise kokkulepete saavutamine.

Tabel 10. Meetme õhukvaliteedi parendamine mõõdikud

Mõõdik/Sihttase	Tegelik (2023)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)	2028 (sihttase)
Välisõhu kvaliteedi tase vastab piirnormidele (jah/ei)	Jah	Jah	Jah	jah	jah

Programmi tegevus 4.1 õhukvaliteedi parendamine

Eesmärk:

Parandada õhukvaliteeti, teostada mõõtekampaaniaid, arendada riiklikku seirevõrgustikku ja tõsta elanike teadlikkust saasteainetest ning nende terviseriskidest.

Energeetikas ja tööstuses on järjepidevalt vähendatud õhusaasteainete heitkoguseid. Seoses sellega seondub aina suurem heitkoguse osakaal hajusate heiteallikatega nagu kohtküte ja transport. Oluline on leida nendes sektorites saasteainete vähendamise meetmeid. Ajakohastada ja laiendada riiklikku seirevõrgustikku, et katta mõõtmistega suuremat osa riigi territooriumist ja seeläbi pakkuda elanikkonnale asukohapõhisemat seireinfot. Elanikele arusaadava seose loomine terviseriski ja õhuheidete vahel ning selle läbi käitumise mõjutamine (näiteks elanike kütmişarjumuste muutmine) ja seeläbi heitkoguste vähendamine madala süsinikuheitega küttesüsteemide eelistamise ja energiatõhususe parandamise kaudu.

Välisõhu kaitse valdkonna olulisemad tegevussuunad:

- 1) Tõstame välisõhu kaitse alast teadlikkust. Korraldame õhukvaliteedi probleemsetes piirkondades mõõtekampaaniaid. Arendame õhukvaliteedi seirevõrgustikku ning loome asukohapõhise terviseriski hindamise ja elanikkonna õhukvaliteedist tulenevatest terviseriskidest teavitamise süsteemi.
- 2) Vähendame õhusaastet. Õhusaaste vähendamiseks on oluline, et tiheasustuspriirkondades asuvad elamud liituksid kaugküttevõrkudega või uuendaksid tahkel kütusel põhinevad kütteseadmed. Probleemsetes piirkondades on vajalik hinnata välisõhu kvaliteeti, müra- ning lõhnahäiringuid ja saasteainete heitkoguseid ning rakendada saasteainete heidete vähendamise tegevuskavasid, õhukvaliteedi parandamise kava või lõhnaaine esinemise vähendamise kava, samuti jälgida müra vähendamise tegevuskavade rakendamist.

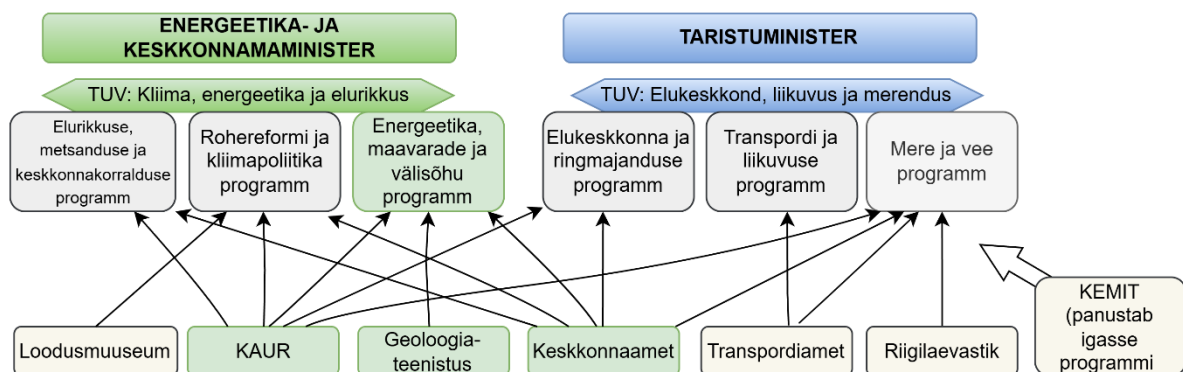
Tabel 11. Programmi tegevuse õhukvaliteedi parendamine mõõdikud ja sihttasemed

Mõõdik/Sihttase	Tegelik (2023)	2025	2026	2027	2028
Meetmes uuendatud õhukvaliteedi hindamiseks kasutatavad hindamis- ja seiresüsteemid, tk aastas Allikas: Eesti Keskkonnauuringute Keskus	0	4	4	4	10
Meetmes uuendatud küttesüsteemidega elamud kokku, tk Allikas: Ettevõtluse ja innovatsiooni sihtasutus	0	700	1000	1500	2350
Välisõhu kvaliteedi tase vastab piirnormidele (jah/ei) Allikas: Kliimaministeerium	jah	jah	jah	jah	Jah

7. Programmi juhtimiskorraldus

Programmi on Kliimaministeerium koostanud koostöös asjaomaste haldusala asutustega. Programm koostatakse neljaks aastaks, pidades silmas Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi ja riigi pikaajalise strateegia Eesti 2035 eesmärgi. Programmi kinnitab energeetika- ja keskkonnaminister pärast 2025. aasta riigieelarve seaduse vastuvõtmist ning see avalikustatakse Kliimaministeeriumi kodulehel.

Programm on juhtimistöörüst, mille sisu eest vastutab Kliimaministeeriumi energeetika ja maavarade asekantsler. Programmi juhi ülesandeks on programmi väljatöötamise ja uuendamise eestvedamine, elluviimise ja seire koordineerimine, programmi ja tulemusvaldkonna arengukava ning valdkonna arengukavade vahelise sidususe tagamine ja infovahetuse korraldamine. Programmi koostamisel ja eesmärkide elluviimisel osalevad Kliimaministeeriumi valitsemisala asutustest Kliimaministeerium, Keskkonnaamet, Keskkonnaagentuur ja Geoloogiateenistus. Programmi eesmärkide saavutamise panustavad ka Keskkonnauuringute Keskus ja Keskkonnainvesteeringute. Kliimaministeeriumi strateegilist planeerimist, sh programmide väljatöötamist, uuendamist ja seiret koordineerib Kliimaministeeriumi strateegia, analüüsi ja digiarengu osakond koostöös asjakohaste sisuosakondadega.

Joonis 6. Kliimaministeeriumi tulemusvaldkonnad, programmid ja kaasatavad allasutused.

Programmi täiendatakse igal aastal ühe aasta võrra ning see on kooskõlas riigi eelarvestrateegiaga ja riigi rahaliste võimalustega. Programmi tegevuste eesmärgi aitavad toetada tulemusvaldkonna „Kliima, energeetika ja elurikkus“ teised programmid.

Programmis seatud eesmärkide saavutamise ja mõõdikute seiramise eest vastutab Kliimaministeerium koostöös asjaomaste haldusala asutustega. Programmi täitmisest antakse aru tulemusvaldkonna igaaastases aruandes.

Lisa 1. Programmi teenuste kirjeldus

Meede 1 Energiavarustuse tagamine ja energiaturu korraldus

Programmi tegevus 1.1 Energiavarustuse tagamine

Elektrimajanduse valdkonna poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine (KLIM)

Eesmärk: Tagada elektri varustuskindlus, kvaliteet ning mõistlik (nii tarbijate kui ka elektriettevõtjate vaates) hind.

Elektrimajandus panustab Eesti majanduse konkurentsivõimesse läbi tagatud varustuskindluse, turupõhiste lõpptarbijate elektrihindade ja keskkonnanahoidlike lahenduste kasutamise. Elektri tootmises kasutatakse otseste primaarkütuste kasutamise kõrval ka tootmisjääke.

Elektrihind Eestis kujuneb üle-euroopalisel ühisel elektriturul elektri tootjate pakkumise ning tarbijate nõudluse tasakaalupunktis. Hinna volatiilsuse ja hinnariskide vastu aitab lisaks piisava tootmisvõimsuse ja välisühenduste olemasolule ka pikaajaste turgude ja riskimaanduse instrumentide kasutus nii tootjate kui elektrimüüjate poolt. Eestis pakutakse hinnapiirkondade vahelise hinnariski maandamiseks finantstoodet FTR (*financial transmission right*) ja seda nii Eesti-Läti piiril kui ka piiril Eestist Soome. See võimaldab Eesti ja ka teistel Balti turuosalistel saada osa Põhjamaade EPADide (*Electricity Price Area Differentials*) turust, mis aitavad maandada hinnariski konkreetse hinnapiirkonna suhtes.

Eesmärk on saavutada 2025. aasta alguses olukord, kus Eesti elektri ülekandevõrk on sünkroniseeritud Kesk-Euroopa sünkroonilaga. Elektrivõrkude arendamine ei tohi kaasa tuua ülemääraast survet võrgutariifile. Valdkonda suunatakse läbi õigusaktides (eelkõige elektrituruseadus ning selle alusel kehtestatud õigusaktid) sätestatud regulatsioonide. Õigusaktide muutmine võtab aega, mistõttu on teenuse osutamisel kriitilise tähtsusega omada ülevaadet elektrituru suundumustest ning terviklikest arengutest Euroopa Liidu seadusandluses. Nii on võimalik tagada, et Eestis kehtivad õigusaktid ei takistaks elektrivaldkonnas innovatsiooni, kuid samal ajal tagaksid, et muutused toimuksid sujuvalt ning tarbijaskonna varustuskindlus oleks tagatud.

Geopoliitiline olukord on Euroopas märgatavalt muutunud ja pinged pärast Venemaa agressiooni algust Ukrainas alates veebruarist 2022 on märkimisväärselt suurenenud. Kuna pinged on suurenenud, siis on viimastel aastatel suurenenud ka hübriidohtude ulatus ja intensiivsus (näiteks küberrünnakud), olgu need siis riiklike või mitteriiklike osalejate poolt toime pandud. Tõenäosus, et aset leiab hübriidohtudest tulenev häiring, on piirkonnas suurenenud, mis nõuab infrastruktuuri vastupanuvõime suurendamist ning hübriidohtude avastamist, ennetamist ja neile reageerimist.

Gaasimajanduse valdkonna poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine (KLIM)

Eesmärk: Gaasiturgu reguleeriva õigusliku keskkonna kujundamine ja edendamine vastavalt siseriiklikele eesmärkidele (ENMAK) ja ELi õigusele.

Gaasimajanduse valdkonna poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamise seisukohast on oluline, et Eestis oleks tagatud gaasi varustuskindlus ja tõhus turukorraldus. Riik peab koostöös neutraalse ja sõltumatu gaasi süsteemihalduriga panustama gaasi varustuskindluse, sealhulgas tarnehäiretega toimetuleku võimekuse suurendamisse ning tarneahelate mitmekesistamisse. Gaasi varustuskindluse tagamiseks on oluline roll Soome-Eesti vahelisel gaasiühendusel Balticconnector, mis alustas tööd 2020. aastal.

Euroopa Nõukogu määrusega on pandud liikmesriikidele, mille territooriumil ei ole vajalikke gaasihoidlaid, kohustus hoiustada vähemalt 15 protsenti oma aastasest gaasitarbimisest teistes liikmesriikides asuvates terminalides. Eestis vastutab gaasivaru olemasolu eest Eesti Varude Keskus (EVK).

Gaasimajanduse puhul on oluline olla valmis kütteperioodideks, tagada maagaasi varu ja ühtlustada Balti ja Soome turureeglistikku. Jooksvalt on vajalik tegeleda gaasivõrgu dekarboniseerimisega regioonis, mille peamiseks väljundiks on biometaan tootmis- ja tarbimismahtude suurendamine erinevates valdkondades.

Transpordikütuste valdkonna poliitika kujundamine (KLIM)

Eesmärk: Transpordikütuste turgu ja vedelikütuse varu reguleeriva õigusliku keskkonna kujundamine ja edendamine vastavalt siseriiklikele eesmärkidele (ENMAK) ja ELi õigusele.

Teenuse eesmärk täidetakse läbi transpordikütuse valdkonda ja vedelkütuse varu reguleeriva õigusliku keskkonna kujundamise ja edendamise vastavalt siseriiklikele eesmärkidele (ENMAK) ja ELi õigusele. Ühtlasi tagatakse Eesti esindamine ja seisukohtade kaitsmine ELi erinevate õigusaktide väljatöötamisel ning valdkondlikes töörühmades osalemine. Transpordikütuste valdkonna, sh vedelkütuste varu poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine on täna reguleeritud vedelkütuse- ja vedelkütusevaru seadusega. Vedelkütuste varude (mootoribensiin, diislikütus ja lennukipetrol), moodustamiseks ja haldamiseks on loodud EVK.

Taastuvate energiaallikate osakaal transpordis tarbitud energias on tagatud läbi siseriikliku õigusloome kehtestatud kohustuste. Õigusloome peab käima käsikäes turu arengutega. Piisavalt paindlik ja turuosaliste soove jälgiv õigusloome tagab võetud eesmärkide kindla ja kulutõhusa saavutamise. Transpordikütuste turukorralduse osas oleme väljumas konservatiivsest turukorraldusest, turule sisenevad uued kütused. Eesti turukorraldus korraldatakse ümber, et uued kütused turule ära mahuksid. Üha suuremat rolli etendavate alternatiivkütuste turule tuleku soodustamiseks loob riik kõigile kütuse müüjatele avatud ja läbipaistvad võimalused alternatiivkütuste turule paaskamiseks ja nendest toodetud statistikaga kauplemiseks ning aitab ületada turubarjääre.

Lääne-Eesti suunalise põhivõrgu tugevdamine (KLIM)

Eesmärk: Põhivõrgu tugevdamine Lääne-Eestis taasterahastuse (RRF) kaudu.

Teenuse on seotud elektrivõrgu tugevdamise programmiga taastuenergia tootmisvõimsuse suurendamiseks ja kliimamuutustega kohanemiseks (näiteks kaitse tormide eest). Teenuse eesmärk on aidata kaasa Eesti elektritootmise CO₂-heite vähendamisele, suurendades ülekandevõrgu läbilaskevõimsust, mis võimaldab elektrivõrku ühendada täiendavat taastuenergia tootmist. Selle teenuse raames kaasrahastatakse põhivõrguettevõtja investeeringuid põhivõrku, et lisada vähemalt 310 MW täiendavat võrguvõimsust.

Jaotusvõrgu tugevdamine (KLIM)

Eesmärk: Suurendada jaotusvõrkude läbilaskevõimet, tagades seeläbi mikroelektrienergia tootjate suurem ligipääs võrgule. Teenusele eraldatud investeeringud hõlmavad töid elektrivõrgus, et suurendada võrgu läbilaskevõimsust 180 MW võrra.

Jaotusvõrgu tugevdamise programm aitab kaasa taastuenergia tootmisvõimekuse tõstmisele ning kliimamuutustega (nt tormid) kohanemisele. Programmi raames tugevdatakse elektrivõrku ning tõstetakse taastuenergia tootmisvõimekust.

Programmi tegevus 1.2 Soojusenergia tõhus tootmine ja ülekanne

Soojusmajanduse valdkonna poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine (KLIM)

Eesmärk: Kaugkütteturgu reguleeriva õigusliku keskkonna kujundamine ja edendamine vastavalt siseriiklikele eesmärkidele (ENMAK) ja ELi seadusandlusele.

Soojusenergia tõhusa tootmise ja ülekande valdkonna poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamise eesmärk on tagada, et soojusmajandus on pikaajaliselt jätkusuutlik ega vaja tavapärasele majandustegevusele täiendavaid investeerimisega tegevustoetusi. Oluline on liikuda suunas, kus soojust toodetakse valdavas enamuses kohalikest ja taastuvatest kütustest ning kütusevabadest energiaallikatest ning maksimaalses ulatuses kasutatakse ära jääk- ja heitsoojust. Igapäevaselt tehakse tööd sellega, et saavutada programmis ettenähtud eesmärk vähendada imporditava kütuse kasutamist soojuse tootmiseks. Selleks on vaja investeerida hoonete energiatõhususse ja soojuse tootmise ja edastamise efektiivsemaks muutmisesse ning jääk- ja heitsoojuse tõhusasse kasutusse.

Varustuskindluse tagamiseks ja energiasõltuvuse vähendamiseks on oluline kasutada järjest rohkem kodumaiseid kütuseid ning leidma majanduslikult põhjendatud viise kasutada enam hoonete ja tööstuse toodetud jääk- ja heitsoojust. Kaugkütteregulatsiooni uuendamise eesmärk on tagada elanikkonnale soodne ning süsinikuneutraalne soojusvarustus, mis ei halvenda välisõhu kvaliteeti. Lisaks on plaanis moderniseerida ka kaugkütte hinnastamise metoodikat ehk muuta hind kahekomponendiliseks sarnaselt Soomele ja mitmetele

teistele Põhja-Euroopa riikidele. Samuti on hiljemalt 2050. aastaks on vaja jõuda heitmevaba soojus- ja jahutusmajanduseni, mis põhineb kohalikel kütustel ning parimal võimalikul tehnoloogial.

Osade kaugküttepiirkondade jätkusuutlikkus on nii ettevõtjate kui ka Konkurentsiameti hinnangul kaheldav ja siin on oluline leida koos ettevõtjatega uusi lahendusi. Soojusettevõtjate tegevus peab kooskõlas regulatsiooni muutmisega jätkuvalt panustama kaugkütte hinna konkurentsivõimelisusse. Kaasatakse üha rohkem kohalike omavalitsusi, et välja selgitada tegelik energiasääst ja sellega seotud investeeringute ulatus.

Kaugküttesektoril on tulevikus oluline roll taastuvelektri tarbimisjuhtimisel. Asendades maagaasil ja põlevkiviõlil töötavad kaugküttekattlad tööstuslike soojuspumpade ning soojussalvestitega, tekib võimalus elektritarbimist nihutada perioodidele, kus on rohkem taastuvelektrit turul.

Geotermaalenergia arendamine (KLIM)

Eesmärk: Geotermaalenergiast soojuse tootmise pilootprojektide läbiviimine.

2025. aastal jätkub 2022. aastal alustatud töö projekti „Geoenerg“ raames geotermaalenergia uurimis- ja pilootprojektide käivitamiseks (summas 3,8 milj eurot) ning 2024. a alustatud kvaternaarisetete geotermaalenergia kasutamise pilootprojekti „AVATAR“ tööd (projekti maksumus 1,25 mlj eurot).

Meetme raames selgitame välja Eesti geotermaalenergia kasutamise potentsiaali. Projekti läbiviimiseks on vajalik:

- 1) uurida erineval sügavusel rajatavate puuraukude soojusenergia potentsiaali;
- 2) pilootjaamade rajamine ja seire (Arbavere, Taludevahe 116 ja Roosna-Alliku);
- 3) geotermaalenergia arengukava koostamine;
- 4) geotermaalenergia kasutamist soodustava seadusandluse ajakohastamine.

2023. aastal valmisid pilootjaamade puuraugud Taludevahe 116 ja Roosna-Allikul. 2024. aastal jätkati pilootjaamade meetme maapealse osa tegevustega. Vajalik on koostada geotermaalenergia arengukava ja seadusandlus.

Riiklik toetus kaugküttesüsteemide renoveerimiseks KIKi kaudu (KLIM)

Eesmärk: Kaugküttesektori arendamine, energiatõhususe tõstmine ning pikemas perspektiivis kaugküttesektori osakaalu suurenemine üldise energiatarbimise valdkonnas.

Programmi tegevust rahastatakse ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2021–2027” poliitikaeesmärgi „Rohelisem Eesti” erieesmärgi „Energiatõhususe edendamine ja kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamine” Euroopa Regionaalarengu Fondist, meetme „Primaarenergia tõhusam kasutus ja taastuvenergia osakaalu suurendamine lõpptarbimises” sekkumise „Kaugküttesüsteemide ja katelseadmete renoveerimise ja rajamise toetamine (sh investeeringud keskmise võimsusega põletusseadmetesse)” eesmärgil. Programmi tegevuse tulemusena väheneb energia lõpptarbimine soojuse efektiivsema tootmise ja edastuse tõttu. Programmi väljundnäitajaks on kas renoveeritud või uus soojuse tootmisvõimsus kaugküttes, renoveeritud või uue soojustorustiku pikkus või arvestuslik CO₂ vähenemine aastas. KliM töötab välja nõuded ja tingimused, mis on aluseks toetuse saamiseks ning teostab projekti rahastamise osas järelevalvet. Teenus jätkub 2025. aastal. Meetme eelarve on 2 miljonit eurot ja rakendusasutuseks on KIK.

Meede 2. Taastuvenergia osakaalu suurendamine lõpptarbimises

Programmi tegevus 2.1. Taastuvenergia osakaalu suurendamine lõpptarbimises

Taastuvenergia valdkonna poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine (KLIM)

Eesmärk: Eesti taastuvenergia on võrreldes teiste energialiikidega konkurentsivõimeline ning suurendab riigi energiapuulgeolekut. Taastuvenergia osakaal kasvab lõpptarbimises ning primaarenergia tarbimises kasutades selleks parimat võimalikku tehnoloogiat, majanduslikult mõistlikke lahendusi ning võttes arvesse säästva arengu printsiipe. Taastuvenergia osakaal kasvab, et pakkuda soodsat elektrihinda ning langetada seeläbi elektrienergia aasta keskmine hind kodutarbijate jaoks alla Euroopa keskmise.

Selle tootmisvõimsuse rajamine eeldab olulisi halduskorralduslikke tegevusi ja kulutusi ning taastuenergia kiirendatud kasutuselevõtt nõuab mitmete takistuste eemaldamist.

KliM'i ülesandeks on riigi taastuenergia alase õigusliku keskkonna kujundamine ja edendamine vastavalt riiklikele ja ELi kavadele, õigusaktidele ja eesmärkidele, kaasates selleks taastuenergia valdkonnas tegutsetud huvitatud osapooli nii Eestis kui ka välismaal. Taastuenergia valdkonna poliitika kujundamiseks ja elluviimise korraldamiseks töötatakse välja taastuenergia osakaalu suurendamiseks loodud meetmed. Oluline tegevus on selleks soodsate tingimuste loomine läbi rahvusvahelise koostöö ning Eesti esindamise ja seisukohtade kaitsmise ELi erinevate õigusaktide väljatöötamisel ning valdkondlikes töörühmades osalemine.

Taastuenergia piiriülese koostöö edendamine läbi paindlike koostöömehhanismide rakendamise (KLIM)

Eesmärk: Taastuenergia osakaalu suurendamine paindlike koostöömehhanismide (taastuenergia statistikakaubandus, piiriülesed ühisprojektid, ühised toetuskeemid) rakendamise abil.

Eesti eesmärk on suurendada taastuenergia osakaalu lõpptarbimises 100%-ni aastaks 2030. Selleks kavatseb Eesti aastatel 2025-2028 edendada taastuenergia piiriülest koostööd paindlike koostöömehhanismide kaudu, nagu taastuenergia statistikakaubandus, piiriülesed ühisprojektid ja ühised toetuskeemid. Need mehhanismid võimaldavad riikidel jagada taastuenergia ülejääki ja osaleda üksteise taastuenergia projektides, mis suurendab üldist energiatootmise efektiivsust ja vähendab kulusid.

KliM teeb tööd selle nimel, et käivitada edukalt paindlikud koostöömehhanismid teiste ELi liikmesriikidega, et Eesti elektritarbijale ja riigile kulutõhusal moel suurendada taastuvelektri osakaalu elektri lõpptarbimises 100%-ni ning säilitada seda ka kasvava tarbimistingimustes. Igapäevase tegevuse raames koordineeritakse taastuenergia paindlike koostöömehhanismide rakendamist, eesmärgiga meelitada lisainvesteeringuid Eesti taastuenergiasektorisse ning tagada seeläbi Eestis asuva ning meie siseriiklikke vajadusi ületava taastuenergia potentsiaali ärakasutamine riiklike ja üle-Euroopaliste eesmärkide saavutamiseks. Toimub pidev koostöö taastuenergiasektori esindajatega, teiste riigiasutuste ning erinevate huvipooltega koordineerida paindlike koostöömehhanismide rakendamist. Tähtis on tiivistada Eesti taastuenergia kasutuselevõttu ja selle tootmist.

Meretuuleparkide rajamise hoogustamiseks kogu regioonis on vaja merre rajada erinevaid riike ühendavad energia ülekandevõrgud. Oleme alustanud koostööd Elingiga Läänemere energiavõrgu kontseptsiooni välja töötamisega. Järgneval perioodil on vajadus leida parimad lahendused ning võimalused, kuidas selle protsessiga Eestile ja turuosalistele maksimaalselt kasu luua. Ühtlasi on mereenergiavõrgu kapitalimahukuse ning keerukuse tõttu oluline saavutada kogu regiooni poliitikakujundajate poolehoid võimaliku kontseptsiooni loomisel, sh ajakohaste planeerimisprotsesside algatamiseks ja esmaste uuringute tegemiseks. Selle saavutamiseks oleks Eestil ressursside eraldamise korral võimalik võtta regioonis mereenergiavõrgu kontseptsiooni arendamises teiste Läänemeriikide kaasaja rolli, et vajaminevaid tegevusi paremini planeerida ning aidata ellu viia pikaajalisi energeetikavaldkonna eesmarke, sh BEMIPi (*Baltic Energy Market Interconnection Plan*) koostööformaadis.

Eesti osaleb aktiivselt BEMIP (Baltic Energy Market Interconnection Plan) raames, mille eesmärk on integreerida Läänemere energiaturud. See hõlmab ka mereenergiavõrgu kontseptsiooni arendamist, mis loob eeldused tuuleenergia suuremahuliseks tootmiseks Läänemeres. Mereenergiavõrk suurendab pikaajalist varustuskindlust, elavdab majandust ja parandab Eesti konkurentsivõimet turupõhise ja kliimanetraalse energiatootmise arendamise kohana. BEMIP-i raames kavandatakse ja viiakse ellu projekte, mis parandavad elektri- ja gaasivõrkude ühenduvust ning võimaldavad suuremat koostööd taastuenergia valdkonnas.

Saksamaa ja Rootsi kaalutakse energiaühenduse loomist, mis tugevdaks Euroopa energiajulgeolekut ja vähendaks sõltuvust Vene gaasist. Sellised ühendused võimaldaksid paremat elektrivõrkude sünkroniseerimist ja suurendaksid taastuenergia kasutuselevõttu Euroopa Liidus. Rahvusvahelised ühendused uute riikidega on strateegiline samm Eesti energiajulgeoleku suurendamisel ja taastuenergia osakaalu tõstmisel.

Eesti ja Läti on sõlminud ühiste kavatsuste memorandumi tuuleenergeetika arendamiseks Eesti ja Läti territoriaalvetes. Eesti-Läti koostööprojekt aitab suurendada mõlema riigi taastuvenergia tootmisvõimsusi ja saavutada energiapoliitika eesmärgi.

Eesti ja Soome koostöö keskendub eelkõige Balticconnector'i gaasitoru ja EstLink3 elektriühenduse projektidele. Need projektid parandavad energiasalvestust ja võimaldavad paremat energiasalvestuse haldamist kahe riigi vahel. Lisaks on oluline roll biometaan'i tootmise ja tarbimise suurendamisel mõlemas riigis, mis aitab vähendada fossiilkütuste kasutust ja suurendada taastuvenergia osakaalu transpordis ning avalikes teenustes.

Piiriülene koostöö taastuvenergia valdkonnas on laiemalt vaadates võtmetähtsusega energiasalvestuse tagamisel ja kliimaeesmärkide saavutamisel. Koostöö naaberriikidega võimaldab jagada parimaid praktikaid, arendada ühiseid infrastruktuuriprojekte ja tõhustada energiasalvestust. Samuti aitab see vähendada sõltuvust välistest energiaallikatest ja suurendada kohalike taastuvenergia allikate kasutamist. Piiriülese koostöö kaudu saavad riigid jagada riske ja kulusid, saavutades samal ajal suurema stabiilsuse ja jätkusuutlikkuse energiatootmises.

Taastuvenergia piiriülese koostöö edendamine paindlike mehhanismide kaudu aitab aastatel 2025-2028 saavutada Eesti kliima- ja energiapoliitika eesmärgi, suurendada varustuskindlust ning tugevdada piirkondlikku koostööd Läänemere riikidega. See koostöö on oluline samm kestliku ja kliimaneutraalse tuleviku suunas.

Taastuvast energiaallikast ja töhuga koostootmise režiimil toodetud elektrienergia vähempakkumised (KLIM)

Eesmärk: Vähempakkumiste tulemusel rajatakse Eestisse uusi taastuvast energiaallikast elektrienergia tootmise võimsuseid ning suurendatakse Eesti taastuvast energiaallikast toodetud elektrienergia osakaalu

Vähempakkumiste tulemusel rajatakse Eestisse uusi taastuvast energiaallikast elektrienergia tootmise võimsuseid ning suurendatakse Eesti taastuvast energiaallikast toodetud elektrienergia osakaalu. Vähempakkumised toimuvad riigi seatud taastuvast energiaallikast toodetud elektrienergia eesmärkide vastu. Programm on edukalt ellu viidud, kui Eesti taastuvenergia eesmärgid on õigeaegselt täidetud.

Riik on varasemalt läbi viinud neli taastuvenergia vähempakkumist. 2025. aastal on plaanitud uued taastuvelektri vähempakkumised maismaal 2 TWh/a ning merel 2 TWh/a ulatuses.

Elektribusside transpordisektoris kasutuselevõtmise toetamine (KLIM)

Eesmärk: Süsinikdioksiidi emissiooni vähendamine Eesti transpordisektoris elektribusside (15 tk, M3 kategooria I klassi sõiduk) kasutuselevõtu abil ning elektribusside tarbimis- ja laadimisandmete kogumine ja analüüsimine, et aidata kaasa elektritranspordi arengule.

Elektribusside ühistranspordis piloteerimise meetmega toetatakse CO₂ vahenditest 2,6 miljonit euroga transpordisektoris taastuvenergia kasutuselevõttu ning vähendame seeläbi transpordis tekkivaid heitgaase.

Toetust antakse tegevusteks, mis aitavad kaasa elektribusside kasutuselevõtuks ja laadimistaristu ehitamiseks, mis toetavad taastuvenergia transpordieesmärgi saavutamist ning loovad soodsad tingimused pärast 2020. a energia- ja kliimapolitikas taastuvenergia osakaalu suurendamiseks. Toetuse tulemusena suureneb taastuvelektri kasutamise võimekus ühistranspordisektoris vähemalt 1 gigavatt-tundi aastas. Avalikel liinidel sõidab 15 elektribussi, mis läbivad ühes aastas kokku ca 900 000 km, kasutavad kokku 1080 MWh taastuvelektrit ja aitavad vältida 790 t CO₂ ekv paiskamist linnaõhku, samuti ehitatakse välja selle opereerimiseks vajalik laadimistaristu. Laadimistaristu koosneb 14 laadimispunkti, 15 tavaladist ja kahest kiirlaadimispunkti, erinevate laadijate kasutamine võimaldab teha mitmekesisemaid analüüse Eestisse sobivatest elektribusside laadimise tehnoloogiatest. Toetuse oodatavaks tulemuseks on taastuvelektri kasutamine transpordisektoris vähemalt 1 GWh aastas ning CO₂ emissiooni vähenemine mahus vähemalt 0,79 kt CO₂ aastas. Toetust antakse kooskõlas riigi eelarvestrateegias sätestatud eesmärkidega, panustades süsinikdioksiidi emissiooni vähendamisse Eesti transpordisektoris elektribusside kasutuselevõtu abil.

Rohevesiniku transpordis kasutuselevõtu toetamine (KLIM)

Eesmärk: Vähem keskkonnamõju tekitavale rohevesinikku tarbivale transpordile ülemineku ergutamise

Eesmärgi saavutamiseks rahastatakse rohevesiniku tootmise ja kasutuselevõtu terviklahendust transpordis. Toetust antakse rohevesiniku tervikahela rohevesiniku tervikahela projektile, mille tegevus panustab toetuse eesmärgi ja tulemuse saavutamisse ja mille raames soetatakse transpordivahend koos tankimistaristu ja rohevesiniku tootmisüksuse rajamisega või rajatakse rohevesiniku tootmisüksus ja keemiatööstuse lähteaine tootmisüksus (<https://kik.ee/et/toetatavad-tegevused/rohevesiniku-kasutuselevott-transpordisektoris-ja-keemiatööstuse-lahteainena>)

Rohevesiniku tervikahela väljatöötamine (KLIM)

Eesmärk: Rohevesiniku tervikahelala arendamine taasterahastuse (RRF) kaudu.

Vähem keskkonnahäiringut tekitavale rohevesinikku tarbivale transpordile ülemineku ergutamine. Toetatakse Eesti oludes rohevesiniku kasutuselevõtu väärtusahelat transpordisektoris ja keemiatööstuses: soetatakse transpordivahend koos tankimistaristu ja rohevesiniku tootmisüksuse rajamisega või rajatakse rohevesiniku tootmisüksus ja keemiatööstuse lähteaine tootmisüksus.

Üheks Eesti taastekavas ettenähtud investeeringuks on vesiniku terviktehnoloogiade kasutuselevõtu edendamine selleks, et saavutada Euroopa rohelise kokkuleppega seatud EL-i eesmärk jõuda 2050. aastaks kliimaneutraalsuseni. Toetuse eesmärk on kiirendada rohelise ehk saastevaba vesiniku tootmist ja tarbimist Eestis, kus ei ole veel toimivaid vesiniku tootmise, jaotamise ja tarbimise võimalusi. Meetme tulemusena pakutakse Eesti ettevõtjale võimalust uute tehnoloogiate arendamiseks ja nendel baseeruvate lahenduste turule viimiseks, mis toetavad Eesti ettevõtjate integreerumist EL tarneahelatesse ning seeläbi Eesti tööstuse konkurentsivõime suurendamist maailmaturul.

Taastekavas ei ole täpsustatud toetatavaid sektoreid, kuid tulenevalt varem rakendatud toetusmeetmele võib järeldada, et suurim projektide küpsus esineb transpordi- ja mõningasel määral keemiasektoris. Suurim potentsiaal transpordisektoris on rongidel, praamid, raskeveokitel ja teistel pikamaasõidukitel, kus elektrifitseerimist on keerulisem teha. Lisaks on vesiniku kasutuselevõtuks transpordisektoris oluline keskenduda tanklavõrgu arendamisele. Seega on Eesti otsustanud anda abi transpordi- ja keemiatööstuse sektorile saastevaba vesiniku terviklahenduste väljatöötamiseks. Toetatav on taastuenergia rohevesiniku tootmise ja tarbimise tervikahela loomine. Taastuvad energiaallikad on: vesi, tuul, päike, laine, tõus-mõõn, maasoojus, prügilagaas, heitvee puhastamisel eralduv gaas, biogaas ja biomass. Antud teenuse raames on vesiniku tootmiseks kasutatava taastuenergia allikana välistatud biomass ja sellest saadud kütused.

Tööstusalade meede (KLIM)

Eesmärk: Taastuenergia tootmisseadmete võrku ühendamine taasterahastuse (RRF) abil.

Hoogustada taastuvelektri tootmisseadmete kasutuselevõttu tööstusaladel ja tööstusalaga piirnevatel aladel läbi jaotus- või põhivõrguga liitumise toetamise.

Eesmärgi saavutamiseks toetatakse taastuvelektri tootmisseadmete jaotus- või põhivõrguga liitumist tööstusaladel ja nende läheduses.

Taastuvelektri tootmine tööstusalade juures suurendab nende alade atraktiivsust keskkonnateadliku investori silmis ning muudab elektrisüsteemi tõhusamaks (tootmine paikneb tarbimise lähedal). Meetme eesmärgiks on hoogustada taastuenergia tootmisseadmete rajamist tööstusalade lähedusse läbi võrguga liitumise toetamise. Eesmärkide täitmiseks kaasrahastatakse tööstusalades ettevõtjate poolt tehtavaid investeeringuid taastuenergia tootmisseadmete elektrivõrguga liitumiseks.

2018. a. rahandusministeeriumi teostatud analüüsi põhjal on Eesti 79 tööstusala, sh Ida-Viru ja Võru- mõlemas 9; Pärnu, Lääne-Viru-mõlemas 7; Viljandi, Valga, Põlva, Järva, Hiiu- kõigis 5; Saare, Rapla, Lääne, Harju- kõigis 4 ning Tartu, Jõgeva- mõlemas 3. Toetust antakse vastavalt riigiabiireeglitele. Esimene taotlusvoor avati 2022. aasta detsembris, teine taotlusvoor 2023 suvel. Teine taotlusvoor lõppes 2024. aasta septembris. 2024. aastal uuendati meetme määrust ja täiendati võimalusega anda suuremas mahus toetust Ukraina sõjast negatiivselt mõjutatud tööstusettevõtetele. Muudatustel oli positiivne mõju, kuna 2024. aasta detsembri seisuga on kinnitatud 6

projekti 69,9 MW mahus ehk eesmärk 28 MW on täidetud. Projekti raames teostatavad tööd peavad lõppenud olema 2026. aasta juuliks.

Eesti-Läti ühise meretuulepargi ELWIND eelarendus (KLIM)

Eesmärk: Merealal taastuvelektri tootmise piloteerimine piiriüleses koostöös CO2 rahastuse kaudu.

Merealal taastuvelektri tootmise piloteerimine piiriüleses koostöös CO2 rahastuse kaudu. Eesti Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium (edaspidi MKM) (alates 01.07.2023. a kuulub energeetikaosakond Kliimaministeeriumi (KliM) koosseisu) ja Läti Majandusministeerium allkirjastasid 2020. aasta septembris vastastikuse mõistmise memorandum, millega riigid võtsid endale eesmärgiks eelarendada ühiselt Eesti ja Läti merealale meretuulepark ja kahe riigi vaheline elektriühendus.

Aastatel 2025-2028 on ELWIND projekt keskendunud mitmete ettevalmistavate tegevuste lõpuleviimisele enne oksjoni faasi. See hõlmab õigusaktide väljatöötamist, tehnilist ja keskkonnamõjude hindamist ning erinevaid uuringuid ja mõõtmisi, mis on vajalikud hoonestusloa saamiseks ja lõplike hangete ettevalmistamiseks ning projekti edukaks rakendamiseks. Projekti eesmärk on edendada taastuenergia kasutust ja suurendada energia sõltumatust, rakendades kahe riigi, Eesti ja Läti, ühist meretuuleparkide projekti.

Energia salvestuse pilootprogramm (KLIM)

Eesmärk: Toetuse andmise eesmärk on hoogustada taastuvast energiast toodetud ja salvestatud soojus- või elektrienergia kasutuselevõttu ning suurendada seeläbi taastuenergia osatähtsust kaugkütte- ja elektrisüsteemides koos fossiilkütuste kasutuse vähendamisega.

Toetus on sihitud hoogustamiseks taastuvast energiast toodetud ja salvestatud soojus- või elektrienergia kasutuselevõttu ning suurendada seeläbi taastuenergia osatähtsust kaugkütte- ja elektrisüsteemides koos fossiilkütuste kasutuse vähendamisega.

Toetust administreerib Keskkonnainvesteeringute Keskus.

Toetus on sihitud hoogustamiseks taastuvast energiast toodetud ja salvestatud soojus- või elektrienergia kasutuselevõttu ning suurendada seeläbi taastuenergia osatähtsust kaugkütte- ja elektrisüsteemides koos fossiilkütuste kasutuse vähendamisega.

Toetuse andmise tulemusel suureneb taastuenergia osatähtsus kaugkütte- või elektrisüsteemides, väheneb õhku paisatavate kasvuhoonegaaside kogus ja fossiilkütuste kasutuse vajadus tipukoormuste katmiseks.

Meetme tulemusena saavutatakse soojuse salvestuse maht kaugküttes vähemalt 35 000 m³ ja paigaldatakse vähemalt 4 MW elektrisalvetust. Toetust administreerib Keskkonnainvesteeringute Keskus.

Meede 3. Maapõueressursside uurimine ja kasutamine

Programmi tegevus 3.1. Maapõue uurimine, kasutamine ja geoloogia alane kompetents

Maapõue poliitika kujundamine ja elluviimise korraldamine (KLIM)

Eesmärk: Tagada jätkusuutlik maapõuepoliitika elluviimine, Eesti maapõueressursse uuritakse ja kasutatakse teaduspõhiselt, võimalikult keskkonnahoidlikult ja ressursitõhusalt riigi majanduskasvu silmas pidades.

Maavarade ning maapõue ressursside säästlikuks kasutamiseks ja kaitseks kujundatakse õigusruumi, tellitakse uuringuid ning valdkonna ekspertide kaasamiseks korraldatakse maavarade komisjoni tööd. Õigusraamistiku ja juhiste loomine, suhtlus huvigruppidega, allasutuste töö suunamine. Põlevkivi kasutamise riiklikus arengukavas 2016–2030 seatud eesmärkide elluviimiseks tegevuste kavandamine ja rakendamine. Suurem osa mahajäetud karjääride, ammendunud turbatootmisalade või jääksoode, varingute ja vajumite korrastamisest on planeeritud perioodi 2021–2030. a. Teenus hõlmab maapõueressursside uurimise ja kasutamise administreerimise korrastamist, maavarade kasutamise arengustrateegiate väljatöötamist ning uurimis- ja arendustegevuse tulemuslikkuse tõstmisele kaasa aitamist läbi õigusliku regulatsiooni, valdkonnaanalüüsi, partnerite ja sihtrühma kaasamise. Olulise osa moodustab teenusest geoloogilise uuringu ja maavara kaevandamislubade menetluse

käigus riigi huvi määratlemise ja vajadusel Vabariigi Valitsusele vastavate materjalide ettevalmistamine. Samuti sisaldab teenus eelpoolnimetatud tegevuste toel maapõue uuringutega tegelevate riigiasutuste ja ettevõtete motiveerimist uuringu- ja arendusprojektidega alustama ning ühiskonna teadlikkuse tõstmist. Tegevus hõlmab ka kaevandamisega seotud materjali sh tööstusjäätmete järelhoolduse ja – seire korraldamist, samuti kaevandamisjäätmega ja nende kui taasvarade uurimisega seotud muude tegevuste korraldamist (Kiviõli, Kohtla Järve tööstusjäätmete ja poolkoksi prügilate hooldusega seotud tegevused, Kukruse aherainemäe seire).

Ekspertarvamuste koostamine, konsultatsioonide andmine, valitsusasutuste maapõuealane nõustamine (EGT)

Eesmärk: Varustada valitsusasutusi maapõuealase teadmispõhise informatsiooniga.

Erinevate kasutajate varustamine nendele vajaliku maapõuealase informatsiooniga. Teenus sisaldab suunatud eesmärgipäraste geoloogiliste uuringute läbi viimist, valitsusasutuste nõustamist maapõue ressursside uurimise ning haldamisega seotud küsimustes ning nõustamist maapõuepoliitika kujundamisel. Teenuse läbiviimist mõõdetakse nõustamiste arvuga ja 2025 – 2028 aastal peab olema igal aastal läbi viidud 5.

Maapõueressursside kasutuselevõtu ja väärimise võimaluste uuringud (EGT)

Eesmärk: Omada ülevaadet Eesti maapõueressursside varudest, olukorrast ja võimalustest.

Teostada maavarade uuringud tasemel, mis vastaksid kaasaja võimalustele ning võimaldaksid anda eelhindangud nende kasutuselevõtu potentsiaalile. Teenus sisaldab konkreetseid maavarauuringuid ning nendega kaasnevaid geofüüsikalisi, hüdrogeoloogilisi, keskkonnageoloogilisi ja meregeoloogilisi uuringuid. Lisaks võib teenus sisaldada analüüse ja hinnanguid, mis kaasnevad konkreetsete maavaragruppide võimaliku kasutuselevõtu ja väärimisega.

Geoloogiline kaardistamine, maapõueinformatsiooni kogumine, süstematiseerimine, haldamine ja avalikustamine (EGT)

Eesmärk: Geoloogiline info on dokumenteeritud ja hoiutingimused tagatud.

Teenuse eesmärk on rajada kaasajastatud jooksvalt täiendatav geoloogiline infobaas. Teenuse alla on koondunud maapõue geoloogiline kaardistamine ja teemakaartide koostamine ning uuringute ja puursüdame materjali kogumine, süstematiseerimine, säilitamine; samuti hõlmab teenus geoloogilise informatsiooni avalikuks kasutuseks kättesaadavaks tegemist ning riigi infosüsteemi kuuluvate andmekogude (Eesti Geoloogiafond ning Riiklik maavarade register) haldamist ja arendamist. Geoloogilise info säilitamise ja kättesaadavuse tagamiseks arendatakse Eesti Geoloogiafondi ja maavarade registrit ning luuakse vajalikud teenused andmete kogumiseks ja avalikustamiseks. Teenust mõõdetakse mõõtkavas 1:50 000 geoloogilise kompleksse kaardistamisega kaetud alade ruutkilomeetrite arvuga ja aastaks 2025 peab see olema 42 ruutkilomeetrit. Aasta 2028 sihttase on 54 ruutkilomeetrit.

Info kogumine, säilitamine ja avalikkuse maapõuealase teadlikkuse tagamine (EGT)

Eesmärk: Jagada objektiivset maapõuealast infot avalikkusele

Maapõue kasutamise korraldus ja ruumiline planeerimine toimivad kooskõlas ja avalikkus on informeeritud maapõue valdkonna väljakutsetest, võimalustest ning riskidest. Teenus hõlmab avalikkuse maapõuealast teavitamist, statistiliste ülevaadete ja trükiste koostamist ning levitamist. Olulise osa teenuse sisust moodustab regulaarne maapõueressursside uurimise ning rakendamise tutvustamise alaste teavitusürituste läbiviimine ja korraldamine. Mõõdikuks on teavitamisürituste arv ning aastatel 2025 – 2028 tuleb igal aastal läbi viia 5 teavitusüritust.

Maapõue valdkonna seirete ja uuringute läbiviimine (EGT)

Eesmärk: Omada ülevaadet, kuidas maapõue teemad omavad mõju keskkonnaseisundile ja teha ettepanekuid olukorra parendamiseks

Teenuse tagatakse geoloogiliste valdkondadega seotud teemade pidev seire. Teenus hõlmab geoloogilisest keskkonnast tuleneva riskiga seotud uuringuid; veevarude uuringuid; põhjavee kvaliteedi uuringuid; põhjaveekogumite seisundi uuringuid; põhjaveeseireid; mereranniku seiret; seismoseiret; radooniseiret ning

vajadusel seireandmete interpreteerimist ja nende baasil põhjendatud soovitude ja arengutsenaariumide koostamist. Antud teenuse täitmist mõõdetakse seireprojektide arvuga ning aastatel 2025 – 2028 tuleb läbi viia 4 seireprojekti aastas.

Maavara kaevandamise loastamine (KeA)

Eesmärk: Maavarade kaevandamise keskkonnamõjude vähendamine läbi keskkonnanõu tingimuste määramise. Maavarade kaevandamine ja kasutamine toimub keskkonnasõbralikult ja efektiivselt, minimaalse kao ning jäätmetekkega.

Maavara kaevandamiseks peab kaevandaja esitama KeA-le kaevandamisloa taotluse ning pärast kaevandamist on ta kohustatud kaevandatud maa korrastama. Maa korrastamiseks peab kaevandaja kooskõlastama korrastamistingimused ja korrastamisprojekti. Pärast korrastamistööd tunnistab KeA oma haldusaktiga kaevandatud maa korrastatuks.

Maavarauuringute loastamine (KeA)

Eesmärk: Maapõue ja seal leiduvaid loodusvarasid uuritakse ning kasutatakse Eesti ühiskonnale võimalikult suurt väärtust looval moel, arvestades keskkonnanõu, sotsiaalseid, majanduslikke, geoloogilisi ja julgeoleku aspekte.

Üldgeoloogilise uurimistöö ja geoloogilise uuringu tegemiseks on vajalik uuringuluba. Üldgeoloogilise uurimistöö on maapõue geoloogilise ehituse selgitamise eesmärgil tehtav teadusuuring või geoloogiline töö. Geoloogilise uuringu eesmärgiks on maavaravaru piiritlemine ja kvaliteedi hindamine ning arvele võtmine keskkonnaregistris, mille alusel saab taotleda keskkonnaluba maavarade kaevandamiseks.

Maapõuekaitse nõuetele vastavuse tagamine (KeA)

Eesmärk: Keskkonnanõu õiguskuulekus ning nõuetele vastavus maapõuekaitse valdkonnas on tagatud Järelevalvemenetluse, haldusmenetluse või süüteomenetluse toimingute teostamine maapõuekaitse valdkonnas.

Kaevisel võõrandamise ja väikesaartel kaevandamise loastamine (KeA)

Eesmärk: Maapõue kasutamisest põhjustatud keskkonnahäiringuid tuleb võimalikult suures ulatuses vähendada, pöörates erilist tähelepanu sellistele keskkonnahäiringutele, mis mõjutavad vett, õhku, pinnast, kaitstavaid loodusobjekte ning isikute õigust tervise- ja heaoluvajadustele vastavale keskkonnale.

Füüsilised ja juriidilised isikud peavad esitama taotluse, kes soovivad ehitise püstitamisel, maaparandustööde või põllumajandustööde käigus tekkivat ja ülejäävat kaevist võõrandada. Püüesüsteemiga väikesaare kohaliku omavalitsuse üksusel on õigus võtta oma ülesannete täitmiseks maavara ning maavarana arvele võtmata kivimit ja setendit sellel väikesaarel asuvalt kinnisasjalt kaevandamisloata. Maapõueseadusest tuleneb ka erisus, et väikesaared saavad taotleda maavara kaevandamist ilma maavara arvele võtmata. Selleks peab väikesaarel olev kaevandaja (KOV) esitama taotluse KeA-le.

Meede 4. Õhukvaliteedi parendamine

Programmi tegevus 4.1 Õhukvaliteedi parendamine

Õhukvaliteedi valdkonna poliitika kujundamine ja rakendamine (KLIM)

Eesmärk: Poliitika ja meetmed rakendatud ja siseriiklikult on tagatud vastavus rahvusvaheliste ja Euroopa Liidu õigusaktide nõuetele. Parem õhukvaliteet.

Õhu valdkonna õigusloome kujundamine, õigusaktide koostamine ja rakendamine. Õhukvaliteedi juhtimine ja hindamine ning avalikkuse teavitamine vastavalt EL õigusaktidele ja rahvusvahelistele kokkulepetele. Teatavate õhusaasteainete heitkoguste vähendamise riikliku programmi aastateks 2020-2030 rakendamine ja uuendamine. Õhukvaliteedi valdkonnaga seonduvate strateegiliste dokumentide koostamisel osalemine ja rakendamine, EL ja ÜRO otsustusprotsessis osalemine. Teadlikkuse tõstmiseks teabepäevade ja koolituste korraldamine.

Õhusaaste loastamine (KeA)

Eesmärk: Negatiivse mõju vähendamine välisõhule ning õhusaaste reguleerimine.

Taotluse peavad esitama füüsilised ja juriidilised isikud, kellel on atmosfääriõhu kaitse seadusest tulenev kohustus omada õhusaasteluba. Saasteainete heitkogused ja kasutatavate seadmete võimsused, millest alates on nõutav õhusaasteluba, on välja toodud eraldi määruses.

Õhuvaldkonna tegevuste registreerimine (KeA)

Eesmärk: Väiksema riskiga käitajate kaardistamine, tagamaks mh õhukvaliteedi hindamise taustaandmete kättesaadavuse.

Keskkonnaministri määrus sätestab tegevuse künnisvõimsused, millest alates on vaja paikse heiteallika käitaja tegevus KeA-s registreerida või füüsilised ja juriidilised isikud, kes kasutavad oma tegevuses orgaanilisi lahusteid ja kellel on kohustus omada orgaanilisi lahusteid kasutava käitise registreerimistõendit.

Välisõhu andmete haldamine ja aruannete avaldamine (KAUR)

Eesmärk: Riigi aruandluskohustuste täitmine ja andmete edastamine välisõhu valdkonnaga seotud otsuste tegemiseks.

Riigi kokkulepetest ja EL-i nõuetest tulenevate aruandluskohustuste täitmine, sh aruannete koostamine ja edastamine lähtuvalt rahvusvaheliselt tunnustatud või siseriiklikult kokku lepitud metoodikatele. OSIS, KYTUS jt andmekogudesse sisestatud andmete avalikustamine ja klientidele edastamine avalike rakenduste, teabepäringute ja koondülevaadete kaudu. Teenuse osutamiseks vajalikud keskkonnaandmed kogutakse peamiselt riikliku keskkonnaseire programmi raames, välisõhu seire tegemisel ning keskkonnakaitseluba omavate isikute käitise tegevuse aastaaruannetest.

Välisõhu valdkonna analüüside tegemine (KAUR)

Eesmärk: Analüüside, eksperthinnangute ja konsultatsioonide andmine välisõhu valdkonnaga seotud otsuste tegemiseks.

Välisõhku mõjutavate andmestike analüüsimine, tulemuste tõlgendamine tellimuste kohaselt ning ekspertteadmiste jagamine. Teenuse osutamiseks vajalikud keskkonnaandmed kogutakse peamiselt riikliku keskkonnaseire programmi raames, välisõhu seire tegemisel ning keskkonnakaitseluba omavate isikute käitise tegevuse aastaaruannetest.

Keskkonnaprobleemide ja -rikkumiste kohta teadete edastamine (KeA)

Eesmärk: Võimaliku ebaseadusliku keskkonnakasutuse probleemid on lahendatud.

Võimaliku ebaseadusliku keskkonnakasutuse kohta laekuvatele teadetele reageerimise tagamine.

Atmosfääriõhu kaitse nõuetele vastavuse tagamine (KeA)

Eesmärk: Keskkonnanalane õigusküsimus ning nõuetele vastavus õhukaitse valdkonnas on tagatud.

Järelevalvemenetluse, haldusmenetluse või süüteomenetluse toimingute teostamine õhukaitse valdkonnas.

Õhusaaste vähendamise kava heakskiitmine (KeA)

Eesmärk: Piirkonnas ei esine ülenormatiivset õhusaastet ega lõhnahäiringuid.

Lõhnaaine tuvastamise korral peab heiteallika valdaja koostama ja esitama lõhnaaine esinemise vähendamise kava KeA-le heakskiitmiseks. Õhukvaliteedi piir- või sihtväärtuse ületamise tõenäosuse korral võib KeA nõuda käitajalt saasteainete heidete vähendamise tegevuskava esitamist KeA-le heakskiitmiseks. Mõlema kava korral peab käitaja hiljem esitama ka aruandeid kava rakendamise kohta.

Kütuste ja energia kasvuhoonegaaside mahu aruande kinnitamine (KeA)

Eesmärk: Kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamise eesmärgi kontrollimine.

Kütuse tarnijad peavad tulenevalt atmosfääriõhu kaitse seadusest vähendama tarbimisse lubatud kütuste kasvuhoonegaaside mahukust, mille üheks võimaluseks on tarbimisse lubatud kütustesse teatud ulatuses

biokomponendi lisamine. Tarnijad on kohustatud esitama nõuetekohase aruande, mis sisaldab infot tarbimisse lubatud kütuste kohta, sealhulgas segatud biokomponendi päritolu, koguse, kasvuhoonegaaside mahukuse ja teiste parameetrite kohta. Lisaks tuleb esitada ka tootja poolt väljastatud tõend säästlikkuse kriteeriumitele vastavuse kohta. KeA kontrollib aruande nõuetele vastavust ning biokütuste säästlikkuse kriteeriumitele vastavust.

F-gaaside ja osoonikihti kahandavate ainete käitlemine ja järelevalve (KLIM)

Eesmärk: F-gaase sisaldavaid seadmeid ja f-gaaside jäätmeid käideldakse keskkonnale ohutult. F-gaaside käibelt kõrvaldamisega on piiratud atmosfääris nende sisalduse suurenemine ning liigutud vähendamise suunal.

Toimib F-gaaside vastuvõtt ohtlike jäätmetena, nende kogumine seadmetest, ladestamine, puhastamine, taastamine ning nende hävitamisele suunamine ning osoonikihti kahandavate ainete vastuvõtt ja hävitamine ning haloonide tagavara säilitamine kriitilisteks kasutusteks. Tagatud on fluoritud kasvuhoonegaaside ja osoonikihti kahandavate ainete riikliku kogumis- ja käitluskeskuse töö jätkumine, esitatud on iga-aastased osoonikihti kahandavate ainete aruanded Euroopa Komisjonile ning osaletud mõlema ainegrupi alases rahvusvahelises koostöös. F-gaaside kokku kogumise, taasväärtustamise ja käibelt kõrvaldamise edukaks rakendamiseks on vajalik Eestile sobivama tootjavastutuskava väljatöötamine ja rakendamine.

Fluoritud kasvuhoonegaaside piiramise ja osoonikihi kaitse alase poliitika kujundamine ja rakendamine (KLIM)

Eesmärk: F-gaaside piiramise ja osoonikaitse alane poliitika on kujundatud ja rakendatud, õigusaktid on ajakohased ja rahvusvahelised aruanded on õigeaegselt esindatud.

Tagatud on Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 2024/573 teatavate fluoritud kasvuhoonegaaside kohta, Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 2024/590 osoonikihti kahandavate ainete kohta ning nimetatud EL määruste rakendusaktide nõuete täitmine ja riiklike õigusaktide jätkuv rakendamine ja arendamine Eestis, sh Eesti täidab HFC-de järkjärgulise kasutuselt kõrvaldamise graafiku eesmärgi. Tulenevalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2024/573 turustamise- ja hooldusekeeldudest tuleb järkjärguliselt üle minna alternatiivsetele looduslikele tehnoloogiatele ning kõrge globaalse soojenemise potentsiaaliga külmaaineid taaskasutusse võtta (taasväärtustatud või ringlusse võetud).

FOKA registreeringute haldamine (KeA)

Eesmärk: Tagada fluoritud kasvuhoonegaaside ja osoonikihti kahandavate ainete atmosfääri eralduvate heitkoguste vähenemine

Atmosfääriõhu kaitse seadus sätestab fluoritud kasvuhoonegaaside ja osoonikihti kahandavate ainete kogused, millest alates peab käitleja tooted, seadmed või süsteemid registreerima FOKA registris. Register on riigi infosüsteemi kuuluv andmekogu, mille haldamine toimub KeA poolt digitaalses keskkonnas.

Fluoritud kasvuhoonegaase sisaldava toote, seadme ja süsteemi käitlemisloa andmine ja haldamine (KeA)

Eesmärk: F-gaaside kasutamise ja osoonikihti kahandavate ainete reguleerimine.

Atmosfääriõhu kaitse seadusest tulenevalt peavad fluoritud kasvuhoonegaase sisaldava toote, seadme ja süsteemi käitlejad omama käitlemisloa. Käitlemisloa taotlus või muutmise taotlus esitatakse KeA-le elektrooniliselt majandustegevuse registri kaudu. Käitlemisloa omajate nimekiri ja teave käitlemisloaga lubatud käitlemisvaldkondade ning käitlemistoimingute kohta on avalikult kättesaadav majandustegevuse registri veebilehel.

Lisa 2. Teenuste rahastamiskava

Programmi teenuste rahastamiskava	Eelarve			
	2025	2026	2027	2028
Energeetika, maavarade ja välisõhu programmi rahastamiskava	-77 028 976	-117 800 729	-25 324 806	-21 595 404
Meede 1: Energiavarustuse tagamine ja energiaturu korraldus	-16 622 011	-8 485 473	-2 847 802	-2 223 511
Programmi tegevus 1.1: Energiavarustuse tagamine	-894 143	-821 039	-803 858	-809 975
Elektrimajanduse valdkonna poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine	-322 681	-308 297	-304 256	-306 123
Gaasimajanduse valdkonna poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine	-215 730	-201 346	-197 305	-199 172
Transpordikütuste valdkonna poliitika kujundamine	-215 730	-201 346	-197 305	-199 172
Lääne-Eesti põhivõrkude tugevdamine	-70 001	-55 025	-52 496	-52 754
Jaotusvõrgu tugevdamine	-70 001	-55 025	-52 496	-52 754
Programmi tegevus 1.2: Soojusenergia tõhus tootmine ja ülekanne	-15 727 868	-7 664 434	-2 043 944	-1 413 535
Soojusmajanduse valdkonna poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine	-12 302 865	-4 624 359	-1 886 457	-1 255 272
Kiviõlis põlevkivist soojusetootmise asendamine taastuvenergia allikatega	-2 570 001	-2 555 025	-52 496	-52 754
Geotermaalenergia arendamine	-785 001	-430 025	-52 496	-52 754
Riiklik toetus kaugküttesüsteemide renoveerimiseks KIKi kaudu	-70 001	-55 025	-52 496	-52 754
Meede 2: Taastuvenergia osakaalu suurendamine lõpptarbimises	-33 736 479	-88 291 073	-3 136 566	-807 845
Programmi tegevus 2.1: Taastuvenergia osakaalu suurendamine lõpptarbimises	-33 736 479	-88 291 073	-3 136 566	-807 845
Taastuvenergia valdkonna poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine	-31 058 522	-86 067 750	-2 600 238	-268 772
Taastuvenergia piirülese koostöö edendamine läbi paindlike koostöömehhanismide rakendamise	-70 001	-55 025	-52 496	-52 754
Taastuvast energiaallikast ja töhusa koostootmise režiimil toodetud elektrienergia vähempakkumised	-187 951	-173 149	-168 858	-169 792
Elektribusside transpordisektoris kasutuselevõtu toetamine	-70 001	-55 025	-52 496	-52 754
Rohevesiniku transpordis kasutuselevõtu toetamine	-70 001	-55 025	-52 496	-52 754
Rohevesiniku tervikahela väljatöötamine	-70 001	-55 025	-52 496	-52 754
Tööstusala meede	-70 001	-55 025	-52 496	-52 754
Eesti-Läti ühise meretuulepargi ELWIND eelarendus.	-2 070 001	-1 720 025	-52 496	-52 754
Energia salvestuse pilootprogramm	-70 001	-55 025	-52 496	-52 754
Meede 3: Maapõueressursside uurimine ja kasutamine	-9 715 233	-5 526 232	-5 709 804	-3 630 111
Programmi tegevus 3.1: Maapõue uurimine, kasutamine ja geoloogia alane kompetents	-9 715 233	-5 526 232	-5 709 804	-3 630 111
Maapõue poliitika kujundamine ja elluviimise korraldamine	-2 042 448	-2 100 668	-2 381 801	-302 979
Ekspertarvamuste koostamine, konsultatsioonide andmine, valitsusasutuste maapõuealane nõustamine	-250 816	-206 678	-199 889	-199 889
Maapõueressursside kasutuselevõtu ja väärindamise võimaluste uuringud	-4 509 341	-529 407	-507 881	-507 881
Geoloogiline kaardistamine, maapõueinformatsiooni kogumine, süstematiseerimine, haldamine ja avalikustamine	-1 272 435	-1 173 835	-1 141 693	-1 141 693
Info kogumine, säilitamine ja avalikkuse maapõuealase teadlikkuse tagamine	-263 138	-221 527	-218 628	-218 628

Maapõue valdkonna seirete ja uuringute läbiviimine	-614 053	-558 604	-543 525	-543 525
Maavara kaevandamise loastamine	-333 162	-321 173	-313 110	-313 110
Maavarauuringute loastamine	-175 465	-169 151	-164 905	-164 905
Maapõuekaitse nõuetele vastavuse tagamine	-247 713	-238 765	-232 110	-231 239
Kaevise võõrandamise ja väikesaartel kaevandamise loastamine	-6 663	-6 423	-6 262	-6 262
Meede 4: Õhukvaliteedi parendamine	-16 955 252	-15 497 951	-13 630 633	-14 933 937
Programmi tegevus 4.1: Õhukvaliteedi parendamine	-16 955 252	-15 497 951	-13 630 633	-14 933 937
Õhukvaliteedi valdkonna poliitika kujundamine ja rakendamine	-15 261 996	-13 892 498	-12 053 928	-13 355 507
Õhusaaste loastamine	-386 964	-371 915	-362 616	-362 616
Õhuvaldkonna tegevuste registreerimine	-130 265	-122 043	-118 979	-118 979
Välisõhu andmete haldamine ja aruannete avaldamine	-190 662	-164 701	-164 615	-164 615
Välisõhu valdkonna analüüside tegemine	-75 823	-75 796	-75 758	-75 758
Keskkonnaprobleemide ja -rikkumiste kohta teadete edastamine	-64 656	-63 114	-62 899	-62 899
Atmosfääriõhu kaitse nõuetele vastavuse tagamine	-284 844	-273 157	-264 846	-263 105
Õhusaaste vähendamise kava heakskiitmine	-77 959	-72 797	-70 970	-70 970
Kütuste ja energia kasvuhoonegaaside mahu aruande kinnitamine	-3 443	-2 141	-2 087	-2 087
F-gaaside ja osoonikihti kahandavate ainete käitlemine ja järelvalve	-164 130	-155 649	-148 448	-150 181
Fluoritud kasvuhoonegaaside piiramise ja osoonikihi kaitse alase poliitika kujundamine ja rakendamine	-283 416	-274 164	-276 264	-277 997
FOKA registreeringute haldamine	-22 210	-21 411	-20 873	-20 873
Fluoritud kasvuhoonegaase sisaldava toote, seadme ja süsteemi käitlemisloa andmine ja haldamine	-8 884	-8 564	-8 349	-8 349